

**Східноукраїнська наукова
юридична організація**

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

31 липня – 1 серпня 2020 р.

**м. Харків
2020**

УДК 340.11(477):339.924ЄС(063)
О-75

О-75 **Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів:** міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 31 липня – 1 серпня 2020 р. – Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. – 112 с.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

УДК 340.11(477):339.924ЄС(063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Гальона І. І.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ
РЕТРОСПЕКТИВИ РАБСТВА 7

Настасійчук О. В.

«КЛАСИК ЗА ЖИТТЯ»: КАРЛ ЛАРЕНЦ В СПОГАДАХ
СВОЇХ УЧНІВ 11

Пилипишин П. Б.

ОСНОВНІ СВИТОГЛЯДНО-ПРАВОВІ ЗМІНИ, ЯКІ ПОСПРИЯЛИ
ВИНИКНЕННЮ ІНДИВІДУАЛІСТИЧНОЇ РЕФОРМАЦІЇ 15

Погосян М. А.

ФОРМИ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ,
ПРАВОНАХОДИМИ ТА СУДОВИМИ ОРГАНАМИ 19

Попович Т. П.

КЛОНУВАННЯ ТА СТАТУС ЕМБРІОНА ЛЮДИНИ 23

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Озімок І. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВЛАСНОСТІ
НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ 27

СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Гудима М. М.

ФАКТИ-СТАНИ В МЕХАНІЗМІ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ:
ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ НАУКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ 31

Гуйван П. Д.

ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАВОНАХОДИМИХ
РІШЕНЬ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДІВНИЦТВА 35

Остафійчук Л. А.

СІМ КРОКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ 40

Рим Т. Я. ФОРВАРДНИЙ КОНТРАКТ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У БУДІВНИЦТВО	44
Соловійов Б. О. ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	47
Shrak M. V. CERTAIN ASPECTS OF PROVIDING OF LEGAL AID IN CIVIL CASES ON THE EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN.....	50
СЕКЦІЯ 4. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС	
Поліщук В. В. ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В МЕДІАЦІЇ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРАХ.....	54
СЕКЦІЯ 5. ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
Алімов О. Ю. ПРОБЛЕМАТИКА ГЕНДЕРНОГО ДИСБАЛАНСУ В ТРУДОВІЙ СФЕРІ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ НА ПРИКЛАДІ ОДНІЄЇ З ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ.....	57
СЕКЦІЯ 6. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО	
Піддубна Д. С. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ У МЕЖАХ ПОЛЬОВОГО ОЦІНЮВАННЯ НАСІННИЦЬКИХ ПОСІВІВ.....	63
СЕКЦІЯ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО	
Дончик В. В. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-РЕЗИДЕНТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ.....	67
Карелін В. В. ЩОДО ЗАВДАНЬ СТРУКТУР ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	71

Клименко К. О., Ільченко О. М. СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ЗАХОДІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ АДВОКАТУРИ.....	74
Маклюк Є. Д. ПРАВОВА ПРИРОДА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЯК ВИД АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ.....	76
Овчаренко А. С. ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ЯК НОВИЙ ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ.....	79
Овчаренко А. С. ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ	82
Рогова Є. І. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА».....	85
СЕКЦІЯ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА	
Лаба С. В. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОПАГАНДУ КОМУНІСТИЧНОГО ТА НАЦИСТСЬКОГО ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ У ЗАРУБІЖНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	90
Лисаченко Є. І. ІСТОРИЧНИЙ ГЕНЕЗИС ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ ЯК ЗАСОБУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ.....	94
Січковська І. В. СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ПІДЛЯГАЄ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОГО ВБИВСТВА.....	99
Сливка І. Ю. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ АВТЕНТИЧНОСТІ СЛІДУ ПАПІЛЯРНИХ УЗОРІВ	101
Троценко О. В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДКУП СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА.....	104

**СЕКЦІЯ 9. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО
ТА МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

Kachynska M. O.

TACKLING DISCRIMINATION AGAINST WOMEN IN UKRAINE..... 109

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Гальона І. І.

здобувач

Міжрегіональної Академії управління персоналом

м. Київ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ РАБСТВА

Дослідження питань рабства є важливою складовою історичного дослідження суспільства вцілому. У різні часи існували різноманітні способи рабства. При родовому суспільстві членів інших общин просто вбивали, як ворогів свого роду. В подальшому мало місце насильницьке захоплення людей, яких почали використовувати як робочу силу. У різних частинах світу (частина Австралії, острови Тихого океану та інші регіони світу) довгий час існували: взяття в полон на полі бою; викрадення й подальше обернення в залежність (рабство) вільних громадян та інші способи викрадення людей.

У своїх дослідженнях Буряк М., Єрохіна Л.Д., Тюрюканова Є.В. вказують на те, що операції з людьми вважалося цілком нормальним, оскільки не було заборонено ні законом, ні нормами моралі [1, с. 210-216]. Звичною нормою вважалося, що чим більша кількість рабів у володінні, тим власник майновитіший, та згодом у процесі становлення та правового розвитку, суспільство усвідомило неможливість існування форми використання людей як знаряддя, що порушує їхнє право на життя, свободу, особисту недоторканність, право вільно пересуватися, вибирати місце перебування і проживання.

Близько 1760 р. до н.е на що вказує П. Глиняний, перші спогоди узаконення або володіння рабами було закріплено Римським правом та прописані у кодексі Хаммурапі. Закони Хаммурапі вважаються одними із найкращих прикладів рабовласницького права доеллінського періоду, виходили з того, що особи не можуть бути однаковими за своїми правами та обов'язками щодо держави та одна до одної [2, с. 35].

Такі дослідники як В. Цвік, О.В. Пертишин, Л.В. Авраменко та інші вказують на те, що період Греції та Риму, був класичним періодом розвитку рабовласницького права з усією його надбудовою, але згідно еволюційного підходу – це тільки другий етап формування правових систем. Першим етапом формування рабовласницького права були держави стародавнього Сходу (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай), характерними рисами яких, при частковому збереженні пережитків первіснообщинного ладу, була чітко виражена соціальна чи навіть класова суть суспільних відносин. Слід також зауважити, що саме право виникло з моменту зародження господарських відносин, а це на думку науковців IV-III тисячоліття до н.е. [3, с. 64]

У своїх наукових працях А.Ю. Валлон зазначав, що вперше торгівля рабами зафіксована на о. Хіос, та була продовженням загальних тенденцій заміщення натурального господарства грошовою економікою завдяки карбуванню монет, а також зміцненню та оформленню стану торговців [4, с. 457].

Формування юридичних механізмів урегулювання питань торгівлі людьми відбувалось у давньогрецьких полісах, які мали внутрішню та зовнішню політичну незалежність та економічну самостійність. Головною ознакою античного рабства було перетворення людини на об'єкт відносин власності, тобто позбавлення людини загальноприйнятих людських прав. В епоху античності рабство набуло довершеного вигляду, отримало моральне та юридичне обґрунтування. Водночас становище рабів найбільше залежало від волі політичних еліт, їх розуміння напрямів розвитку того чи іншого полісу, пануючих у колі можновладців настрів.

Патріархальне рабство є первинною формою рабства, обумовлено тим, що люди в давні часи проживали в досить складних і жорстоких умовах. Воно виникло на території Стародавнього Сходу. Однією з перших держав, де існувало патріархальне рабство, стала Палестина. Якщо спочатку, під час боїв і воєн ворогів було прийнято повністю знищувати, то потім люди прийшли до висновку, що ні до чого вбивати людей, які можуть бути безкоштовною робочою силою. Передумови переходу до патріархального рабства склалися в процесі розкладання первіснообщинного ладу, а також в результаті виникнення найпримітивніших на той момент економічних відносин, в яких брали участь представники вищих і нижчих верств населення.

В основному патріархальне рабство було в сім'ях. У них раб міг жити як молодший член сім'ї, але не мав права висловлювати свою точку зору. Він жив разом з господарями, міг їсти з ними за одним столом і навіть жити в одному будинку. Проте, такі раби все одно були повністю залежні від свого господаря.

Боргове рабство виникає, коли людина зобов'язана працювати на іншу людину, щоб відробити борг (зазвичай, кошти, витрачені на «купівлю» та утримання людини). Проте термін такого рабства й послуги, що їх повинен надавати боржник, можуть бути невизначеними.

Усе це дозволяє зробити висновок, що торгівля людьми має глибоку історію і як соціокультурний феномен існувала впродовж тисячоліть і пройшла через усі великі епохи минулого. Основні віхи історії рабства і работоргівлі вказують на те, що вони є закономірними результатами процесу суспільного розвитку в тих цивілізаціях, в яких існували, виступають невід'ємною частиною суспільної системи.

У багатьох країнах (Данія, Велика Британія, США, Франція, Швеція та ін.) «традиційна» работоргівля була заборонена законом протягом XIX століття. Явище торгівлі людьми впливає із работоргівлі, і так само еволюціонує термінологія. У XIX столітті держави починають боротися саме із работоргівлею, а у середині – другій половині XX століття, коли масштаби рабства в його традиційному розумінні були серйозно обмежені, основні зусилля стали зосереджуватися саме на протидії торгівлі людьми.

Протягом XX століття термінологія розширювалася та уточнювалася, і наприкінці 1990-х років термін «торгівля людьми» став асоціюватися з проституцією і сексуальною експлуатацією жінок і дітей.

Термін «торгівля людьми» нині означає незаконне переміщення через кордон або всередині країни, людей, які розглядаються як товар, що приводить до їх експлуатації, включаючи комерційне використання сексуальних послуг.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», що формує правові рамки та організаційно-правові засади реалізації таких відносин, «боротьба з торгівлею людьми» визначається як система заходів, що здійснюються в рамках протидії торгівлі людьми, спрямованих на виявлення злочину торгівлі людьми, у тому числі незакінченого, осіб, які від цього постраждали, встановлення фізичних/юридичних осіб – торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності [5, с. 173].

Отже можна зробити висновок:

1. Рабство бере свої витоки з прадавніх часів та має свої закономірності і відрізняється за епохами та територіальним розміщенням країн.

2. Протягом історичного становлення держав світу поняття та такий вид діяльності, як «работоргівля», трансформувалося та набуло різних видів та форм, але використовується в метафоричному змісті, а саме як термін «торгівля людьми».

3. В різні часи та епохи формувалися різні форми рабства, до яких можна віднести: класичне рабство, патріархальне рабство і боргове рабство.

Список літератури:

1. Буряк М. Протокол ООН 2000 года против торговли людьми / М. Буряк // Торговля людьми / под ред. Л.Д. Ерохиной, Е.В. Тюрюкановой. – М.: Академия, 2002. – С. 210–216.
2. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн : Навч. посіб. / 6-те вид. – К. : Істина, 2010. 768 с.
3. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
4. Валлон А. История рабства в античном мире / Валлон А. – Т. 1–2. – М. : ОГИЗ, 1941. – 457 с.
5. Закон України Про протидію торгівлі людьми Закон України від 20.09.2011 №3739-VI, станом на 09.12.2015 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19–20. – Ст. 173. (дата звернення: 17.07.2020)

Настасійчук О. В.
*аспірант кафедри людських прав
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

«КЛАСИК ЗА ЖИТТЯ»: КАРЛ ЛАРЕНЦ В СПОГАДАХ СВОЇХ УЧНІВ

Право- і державорозуміння сучасних німецьких юристів формувалося в минулому столітті і продовжує формуватися й нині під впливом «Методології правознавства» Карла Ларенца (1903–1993), перше видання якої побачило світ в 1960 році [1], а останнє – шосте – в 1991 [2]. Воно було продовжене пізніше його учнем і колегою Клаусом-Вільгельмом Канарісом в 1995 році [3], планується також нове видання [4]. З цим ім'ям українські юристи могли познайомитися принаймні ще в далекі 1960–70 роки, коли вийшли друком праці В. В. Лазарева про прогалини в праві та правозастосування, в яких йому була приділена критична увага [5, с. 45-46; 6, с. 191]. Висока цитованість згаданого вище твору, а також й інших праць, які вийшли з під ларенцевого пера, яка свідчить про їхню велику наукову цінність, а також статус класика ще за життя дозволяє сказати, що детальніший розгляд творчого шляху Ларенца очима його учнів є актуальною темою для дослідження.

Метою такого дослідження є детальніше ознайомлення з творчим стилем К. Ларенца в доповнення до нашої статті [7] на цю тему. За основу ми взяли при цьому статтю Канаріса «Карл Ларенц» [8] зі збірника «Цивілісти ХХ століття в розповідях їхніх учнів» (2010), яка викликала в Німеччині бурхливу полеміку, зважаючи на те, що життєвий шлях Ларенца пролягав через чотири різні періоди в історії Німеччини: період кайзерівської імперії, Веймару, націонал-соціалізму, і післявоєнний, тобто після 1945 року, що не могло не накладати свій відбиток на його творчість. Ми взяли до уваги також статтю Уве Дідеріхзена «Карл Ларенц» [9] із Ювілейного збірника до 225-річчя з дня заснування видавництва Бек (Beck) під заголовком «Юристи в портреті» (1988).

1. Оцінки творчості Ларенца дуже різняться. Так, існує гіперкритична оцінка (Б. Рютерс [10] – саме його найбільше зачепила за живе стаття Канаріса, що призвело до згаданої полеміки, яка заслуговує на самостійний докладніший аналіз), відносно

нейтральна з елементами критики (Р. Фрасек [11]), ревізійністська (Й. Рюкерт, який, як нам здається, дещо недооцінює еволюцію поглядів Ларенца, про яку йдеться нижче у Канаріса [12, с. 229, 230, 258, 350, 375]) та, наприклад, у Б. Гюперса (напрямок спочатку на трансцендентну юриспруденцію оцінок, а пізніше на іманентну) [13, с. 375 і далі, 400 і далі] та ін. Оцінку Канаріса можна назвати критично-апологетичною, оцінка Дідеріхзена більш апологетична.

2.1. Що стосується останньої, то викладена вона в ще прижиттєвій публікації, в якій констатується «що інтереси Ларенца концентрувалися від самого початку з великою рішучістю на філософії і юриспруденції» [9, с. 495], «саме філософія стала тим чинником, який створив для Ларенца можливість стати юридичним догматиком незвичайного формату і виявитися водночас все ж дивовижно здатним до змін» [9, с. 497-497]. Остання констатація особливо важлива для розуміння творчості Ларенца, яка еволюціонувала від трансцендентної до іманентної юриспруденції оцінок, про що йшлося вище.

2.2. Дідеріхзен зауважує, що «Ларенц розпочинав як філософ права зі школи Гегеля, для якого держава була реальністю моральної ідеї» [9, с. 500], проте, «мабуть, не в останню чергу розуміння безсилля філософії права привело його пізніше до безпосереднього правозастосування» [9, с. 500].

2.3. Декілька живих штрихів: «В своїх лекціях Ларенц мав висококонцентрований стиль мовлення, який пронизує окремі частини речення уявними паузами. Його не завжди легко можна було слухати, особливо в обідню пору. Тільки поступово відзначали, що він кожен догматичну проблему заново формулював не тільки в лекції, але й в письмовому викладі завжди також по-новому продумував те, що потрібно сформулювати. Під час лекції він перевіряв правильність різних доктринальних думок, запропонованих для розв'язання проблеми, переводив їх неначе в резерв для себе і для своїх слухачів і брався – вкрай обережно і для початківців в юриспруденції не в останню чергу через його недражливу манеру висловлювання навряд чи помітно – раз у раз заново за таку ризиковану духовну справу, як наука» [9, с. 503]. Тут йдеться про цивілістику.

2.4. Що стосується «Методології правознавства», то учнем відзначається, що «Ларенц створив дещо повністю самобутнє. Все, що до того було опубліковано з такими самими прагненнями, обмежувалося або окремими проблемами, як-от тлумаченням чи юридичною логікою, або було «філософським» чи політико-

правовим: тільки Ларенц спрямував унікальну комбінацію теоретико-правової рефлексії на власну поведінку юриста і вчення про практичне правозастосування» [9, с. 505-506].

3.1. Якщо стаття Дідеріхзена є відносно коротким нарисом, то Канаріс описує життєвий і творчий шлях Ларенца набагато детальніше, хоча також не полишаючи стиль есе за таким планом: раннє наукове виділяння, утягнення в націонал-соціалізм, «класик за життя», що залишається?

3.2. «Методологія правознавства» також високо цінується – як прорив. При цьому, зокрема, зазначається, що Ларенц здійснив відхід від «конкретно-загального поняття» в сенсі Гегеля: «найбільш різною зміною, яку затіяв *Ларенц* у своїй «Методології» під час її видань, є відхід від «конкретно-загального поняття» в сенсі *Гегеля*. Тоді як книга в 1-му виданні 1960 року ще ним завершувалася і певною мірою також досягала в ньому апогею, *Ларенц* з 3-го видання 1975 року перетягнув його далеко вперед і помістив в простий «екскурс». Уже під час націонал-соціалізму *Ларенц* намагався зробити «конкретно-загальне поняття» плідним для правознавства, проте було б помилкою внутрішньо зв'язувати останнє через це з націонал-соціалізмом, хоча *Ларенц* ним зловживав в цьому напрямку. Мотивом для відходу від *Гегеля* *Ларенц* назвав в 1975 році те, що він тепер залучив в свій методологічний концепт також сучасну герменевтику, а «деякі значущі для всякого духовно-наукового пізнання погляди *Гегеля*, без сумніву, ввійшли в сучасну герменевтику», а також те, що ... не тільки для правознавства, але й для „практичної філософії» (тобто для етики і філософії права) „відкрита» і певною мірою в собі „гнучка» система, яка ніколи не є такою, що може бути завершена і раз у раз ставиться під питання, є єдиною ще можливою формою системного мислення» (посилання не наводяться) [8, с. 295].

3.3. Відповідаючи на питання «Що залишається?», Канаріс наприкінці звертається знову до Гегеля, з цитування якого він розпочав свою статтю: «*Ларенц*, який звісно у будь-якому разі повністю не відвертався від *Гегеля*, особливо цінував його знамените діалектичне розуміння слова „aufgehoben» (sc. скасовано). Згідно з цим це слово означає як *überwunden* (sc. подолано), так й *aufbewahrt* (sc. збережено), так й, нарешті, на новому, вищому щаблі *hinaufgehoben* (sc. піднесено). Тож є те, що *Ларенц* чудово і бездоганно розпочав до 1933 року і продовжив з 1949 року в зразковий спосіб і довів до апогею, скасовано (aufgehoben) в цьому потрібному сенсі: хоч це тим часом, звісно, подолано (überholt) в

різноманітних деталях, все ж це живе далі, з іншого боку, в багатьох аспектах в нашому сьогоднішньому мисленні, часто прямо-таки як дещо, само собою зрозуміле, і тому з тим більшою потужністю, і стало також складовою частиною, та навіть іноді ядром цілком нових концепцій – як в подальшому розвитку цивільно-правової догматики, так й в закладенні основ юридичної методології для Федеративної Республіки Німеччина» [8, с. 307].

4. Підсумок. «Методологія правознавства» К. Ларенца містить справді цікавий і оригінальний матеріал в частині методології застосування і дальшого творення права [про останнє див. 14, с. 267-284]. Ларенца – «класика за життя» – по праву можна називати основним репрезентантом сучасної методології права в Німеччині та інших німецькомовних країнах, здобутки якого могли б бути опубліковані, як ми сподіваємося, в перекладі українською мовою.

Список літератури:

1. Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. – Berlin : Springer, 1960. – XI, 381 S.
2. Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. – 6., neu bearb. Aufl. – Berlin etc. : Springer, 1991. – XVIII, 494 S.
3. Larenz K., Canaris C.-W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft : [Studienausgabe]. – 3., neu bearb. Aufl. – Berlin etc. : Springer, 1995. – XII, 325 S.
4. Проспект – <https://www.springer.com/de/book/9783540658887> (стан 27.07.2020).
5. Лазарев В. В. Пробелы в праве : (вопросы понятия пробелов и критика теории беспробельности права). – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1969. – 95 с.
6. Лазарев В. В. Применение советского права. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1972. – 200 с.
7. Настасійчук О. Творча біографія Карла Ларенца: неогегельянство, чинність права, юриспруденція оцінок, методологія правознавства, правильне право і т. д. // Jurnalul juridic național: Teorie și practică. – 2017. – Nr. 2 (24). – С. 31-34.
8. Canaris C.-W. Karl Larenz // Stefan Grundmann & Karl Riesenhuber (Hrsg.): Zivilrechtslehrer des 20. Jahrhunderts in Berichten ihrer Schüler. Band 2. – Berlin, 2010. – S. 263-308.
9. Diederichsen U. Karl Larenz // Juristen im Porträt. Festschrift 225 Jahre Verlag Beck. – München, 1988. – S. 495-510.

10. Rütters B. Personenbilder und Geschichtsbilder – Wege zur Umdeutung der Geschichte? Anmerkungen zu einem Larenz-Portrait // JuristenZeitung. – 2011. – Vol. 66. – № 12. – 593-601.
11. Frassek R. Karl Larenz (1903–1993) – Privatrechtler im Nationalsozialismus und Nachkriegsdeutschland // JuS. – 1998. – S. 296-301.
12. Rückert J. Abschiede vom Unrecht. Zur Rechtsgeschichte nach 1945. – Tübingen : Mohr Siebeck, 2015. – VIII, 563 S.
13. Hüpers B. Karl Larenz – Methodenlehre und Philosophie des Rechts in Geschichte und Gegenwart. – Berlin : BWV, 2010. – XXVI, 646 S.
14. Zimmermann R. Juristische Methodenlehre in Deutschland // Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht. – 2019. – Vol. 83. – № 2. – 241-287.

Пилипишин П. Б.

*кандидат юридичних наук,
докторант кафедри теорії та історії держави і права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

ОСНОВНІ СВИТОГЛЯДНО-ПРАВОВІ ЗМІНИ, ЯКІ ПОСПРИЯЛИ ВИНИКНЕННЮ ІНДИВІДУАЛІСТИЧНОЇ РЕФОРМАЦІЇ

Кінець XV – початок XVI ст. – період глибокої кризи, початок заходу італійського гуманізму. Згубні для Італії «італійські війни» стали причиною краху мрій гуманістів про швидке настання «золотого століття». Закріплення феодальної роздробленості, іноземне панування, і в результаті католицька реакція відкинути Італію назад і перетворили її у відсталу європейську провінцію. Італійські міста-республіки, які склали соціально-правову основу культури Відродження, в результаті не змогли подолати партикуляризм, і так і не створили передумов національного об'єднання. Країна залишалася економічно і політично роздробленою, соціально неоднорідною. Протягом кількох десятиліть XV ст. Італія намагалась дотримуватись політики «італійської рівноваги», однак це був жалюгідний сурогат політичної єдності. В Італії, на відміну від Іспанії, Англії, Франції,

не виявилось сили, здатної взяти на себе задачу створення національної монархії. Будучи роздрібненою на дрібні князівства, що ворогують між собою, які не гребують допомогою могутніх іноземних сусідів, Італія стала легкою здобиччю завойовників, яблуком розбрату між Францією та Іспанією [1, с. 141-142]. На початку XVI століття вільнодумство та гуманізм піддалися нищівній критиці. Так, домініканець Бартоломео Спина склав богословські трактати про відьом і пригрозив багаттям тим, хто проявить свою прихильність до гуманізму або хоч на крок відступить від ортодоксальних догм християнського богослов'я. Повсякденність – стала головною метою інквізиції, адже потрібно було привчити людей жити в постійному страху. Захистом від свавілля не могли служити ні знатність, ні заступництво світської влади, ні навіть духовний сан, тому що інквізитори всіляко прагнули зрівняти всіх: студентів, кардиналів, герцогів, монахів тощо. Знищення вільнодумства та духовне поневолення живих – ось головне завдання інквізиції [2, с. 18].

В умовах зародження буржуазних відносин, ще до початку XVI ст., західний християнський світ відчував гостру потребу в оновленні духовного життя і реформування католицької церкви. «У наявності була глибока духовна криза середньовічної теології, церкви і суспільства і їх нездатність його подолати». В одну точку зійшлися релігійні, політичні, правові та економічні проблеми. Світове панування пап прийшло до повного краху: одночасно з'явилися два і навіть три папи: в Авіньйоні, Римі та Пізі. В політико-правовій сфері йшов процес формування національних держав. В економіці починалася епоха переходу до капіталізму. Все це відбувалося на тлі страхітливого падіння моралі. Особливе обурення викликала розкіш папства, продажність римської курії, моральне розкладання священства та монашества. Простий народ в масі своїй мав туманне уявлення про основи християнської віри, не розуміючи латинської мови, на якій проводилися меси, але був обурений нескінченними поборами Церкви і лицемірством її служителів. У цих умовах від університетських інтелектуалів до світських правителів і духовних осіб, кожен пропонував свої шляхи виходу з духовно-моральної кризи. Одні вважали за необхідне почати з адміністративної та юридичної реформи, інші пропонували переглянути все католицьке віровчення, ще одні – вернуться до простоти апостольського християнства. «Бунтівники» ж були спалені на вогнищах інквізиції [3, с. 354-355].

На фоні такої кризи ренесансної правової культури виникла епоха Реформації з зародженням нової картини світу. Реформація (від лат. *reformatio* – перетворення, виправлення) – це рух в Західній Європі в XVI ст. за реформування католицької церкви, що значною мірою був викликаний світоглядно-правовими змінами, започаткованими філософськими вченими епохи Відродження. Саме жорстока критика католицької церкви сприяла встановленню реформаційних учень. Така критика була висловлена в класичному творі «Похвала Глупоті» філософом Еразмом Роттердамським [4, с. 90].

Як вважає О.М. Прилуцкий, Реформації посприяли декілька соціально-історичних факторів.

По-перше, розвиток духовної освіти в школах XIII–XIV ст., і як наслідок розвиток доктринального плюралізму у суспільстві. Зростання університетів і шкіл з неминучістю привів до інтелектуального різноманіття. Кожен випускник міг розглядатися як прихожанин, досить компетентний у питаннях віри і здатний пред'являти підвищені вимоги до духовенства. В свою чергу, більшість священиків в епоху, що передуює Реформації, не мали університетської освіти і взагалі були практично безграмотні та «мали дуже убоге уявлення про вчення церкви».

По-друге, розвиток друкарства. Значення друкарства як для розвитку духовно-інтелектуальних течій пізнього середньовіччя взагалі, так і для становлення Реформації зокрема, важко переоцінити. Завдяки винаходу друкарства, стало можливо готувати і публікувати більш точні, вивірені редакції як Біблії, так і праць письменників. При цьому можна було позбутися від помилок, неминучих при переписуванні текстів. Мотивацію науково-текстологічних досліджень посилила можливість звертатися з друкованим словом до значно більшої аудиторії читачів.

По-третє, криза схоластичної концепції пізнання як середньовічного способу організації філософії та богослов'я, який приділяв основну увагу раціональному обґрунтуванню релігійної віри. Загальноновизнаним є факт, що до початку XVI століття відбулося падіння авторитету схоластики, і спостерігався відтік студентів з схоластичних університетів в ті, де програми навчання ґрунтувалися на принципах гуманізму [5, с. 27-33].

На думку прихильників Реформації необхідно було повернути християнству відчуття живої особистої віри, характерне для раннього християнства. На відміну від гуманізму, який був елітарним явищем, і його вплив поширювався в основному на

вчених-інтелектуалів, треба відзначити, що Реформація була рухом всенародним і сколихнула всі верстви населення. В Європі протягом декількох десятиліть йшли релігійні війни між католиками і прихильниками Реформації – протестантами [6, с. 18]. У зв'язку з цим слід зазначити визначення Реформації, запропоноване О. Шпенглером, «Реформація означає у всіх культурах одне і теж: зведення релігії до чистоти її початкової ідеї, як вона виступила в світлі перших великих століть» [7, с. 308].

Проаналізувавши основні світоглядно-правові зміни, які відбувалися впродовж XV–XVI ст. можемо стверджувати, що вони мали вплив на формування нової епохи – Реформації. До філософсько-правових причин, які сприяли її виникненню пропонуємо віднести: потреба у реформуванні католицької церкви та оновлення духовного життя; подолання феодальних суспільних відносин; криза теології та падіння моралі; розвиток доктринального плюралізму; падіння авторитету схоластики; розширення в інституційному та особистому аспекті свободи людини; наявність релігійного вибору; визнання індивідуального людського «я».

Список літератури:

1. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. Учеб. пособие. Москва: Высш. школа, 1980. 368 с.
2. Петрихин А. В. Гуманизм как социокультурный процесс противостояния ценностно-мировоззренческих форм гуманности: дисс. ... канд. философ. наук: 09.00.11; Место защиты: Краснодарский университет МВД России. Краснодар, 2014. 161 с.
3. Коваль Т. Б. Личность и собственность в христианстве : Православие. Католицизм. Протестантизм. Сравнительный анализ : автореферат дис. ... доктора исторических наук : 07.00.03; [Место защиты: Ин-т Европы РАН]. Москва, 2009. 490 с.
4. Вільчинський Ю. М., Кучера Т.М. Філософія епохи Відродження та Реформації // Філософія : навч. посіб. / [Ю. М. Вільчинський (керівник авт. кол.), Л. В. Северин-Мрачковська (керівник кол. авт.), О. Б. Гаєвська та ін.]; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Електрон. текстові дані. Київ : КНЕУ, 2019. С. 75–92.
5. Прилуцкий А. М. Экзегетика М. Лютера как идейная основа реформации : автореферат дис. ... кандидата философских наук : 09.00.13 / Ленингр. гос. обл. ун-т им. А. С. Пушкина. Санкт-Петербург, 2004. 154 с.

6. Философия эпохи Возрождения: методическое пособие / Под редакцией профессора Г. Л. Микиртчян. Санкт-Петербург. 2007. 60 с.
7. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Том 2. Всемирно-исторические перспективы / Пер, с нем. и примеч. И. И. Маханькова. Москва: Мысль, 1998. 606 с.

Погосян М. А.

*адвокат,
аспірант кафедри історії і теорії держави та права
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ФОРМИ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ, ПРАВОЗАХИСНИМИ ТА СУДОВИМИ ОРГАНАМИ

Розвиток сучасної державності відбувається в умовах інтеграції інформаційно-комунікативних технологій у різні сфери суспільного життя, чому сприяють глобалізаційні та євроінтеграційні процеси. Для України, яка підтримує європейські цінності, зокрема визнає людину найвищою соціальною цінністю, надзвичайно важливо налагодити комунікацію органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Особливої актуальності набуває проблема реалізації комунікаційного процесу між правоохоронними, правозахисними та судовими органами, оскільки зазначені суб'єкти здійснюють спільну правову діяльність щодо захисту прав і свобод людини і громадянина. Тож, комунікативний процес між зазначеними органами повинен бути побудований на високому рівні, спираючись на засади взаємодовіри та взаємовідповідальності. Однак, діяльність правоохоронних, правозахисних та судових органів тривалий час здійснювалась з урахуванням особистих інтересів, що мало наслідком закриття комунікаційних каналів зв'язку між органами, систематичне порушення прав та свобод громадян та відповідно пониження довіри до зазначених органів з боку суспільства. Тому налагодження різних форм комунікації між правоохоронними, правозахисними та судовими органами повинно бути одним з найбільш вагомих напрямів сучасної державної політики України.

Дослідження деяких аспектів комунікаційної взаємодії між правоохоронними, правозахисними та судовими органами здійснено у роботах таких науковців, як Г. Атаманчук, С. Алексеев, І. Бачила, М. Бойчук, М. Василик, І. Воронов, М. Гурицька, А. Колодій, В. Князев, Р. Кирилюк, О. Корнієвський, С. Кулешов, М. Козюбра, В. Колісник, О. Михайловська, Н. Нижник, В. Нікітін, А. Поляков, В. Погорілко, Г. Почепцов, П. Рабінович, П. Стецюк, А. Соколов, І. Ситар, Л. Сердюк, М. Слободяник, О. Скрипнюк, Н. Савінова, Ю. Тодика, А. Токарська, В. Федоренко, Ю. Хабермас, В. Цимбалюк, І. Честнов, В. Шаповал та інші. Однак, комплексного дослідження потребують форми правової комунікації між правоохоронними, правозахисними та судовими органами.

Правова комунікація становить певний порядок взаємодії суб'єктів, заснований на юридичних нормах і пов'язаний з обміном правової інформації, необхідної для задоволення їх потреб і законних інтересів. До основних елементів змісту правової комунікації дослідниця відносить цільове призначення комунікації; правові принципи; суб'єкти, які взаємодіють; відповідну нормативну базу; юридичну інформацію та зворотний зв'язок [7, с. 2]. Слід зазначити, що правова комунікація сприяє створенню нових інструментів зміцнення ціннісної ролі права в Україні.

Поняття форм правової комунікації між правоохоронними, правозахисними та судовими органами у вітчизняній юридичній літературі не надано. Так, Н. Гаєва під взаємодією пропонує розуміти взаємний зв'язок та взаємну підтримку двох або більше явищ правової дійсності [2, с. 135]. Ю. Костенко, досліджуючи особливості мовної комунікації, визначає форми комунікації як історично складені форми виробництва та поширення соціальної інформації, які залежать від суспільних відносин, рівня економічного, технічного, культурного розвитку суспільства, структури влади та форм управління [5, с. 12]. О. Висоцька звертає увагу, що форми комунікативного процесу відрізняються насамперед одно- чи багатовекторністю процесу спілкування і здатністю перерозподіляти роль комуніканта в середовищі комунікаторів [1, с. 43]. О. Піддубчак наголошує, що форми комунікації держави і суспільства створюють передумови розвитку інститутів та організацій громадянського суспільства, сприяють демократизації українського суспільства [6].

Найбільш дієвими формами комунікації є інформування, діалог та партнерство. В контексті налагодження комунікації між вказаними органами, зауважимо, специфіка правових відносин між

правоохоронними, правозахисними та судовими органами впливає на особливості побудови визначених форм комунікації.

Поняття «інформування» як форма правової комунікації між правоохоронними, правозахисними та судовими органами у сучасній юридичній літературі не надано. Однак, можна розглядати особливості зазначеної категорії через дефініцію «інформування громадськості», під якою розуміють систематичну роботу з поширення інформації через усі доступні канали інформування, тобто способи донесення інформації, спрямована на громадськість у цілому, певний її сегмент або окремих індивідів [3, с. 3]. У контексті взаємодії правоохоронних, правозахисних та судових органів, доцільно розглядати двостороннє інформування, зважаючи на специфіку діяльності зазначених органів. До того ж, сучасна комунікація реалізується за допомогою інформаційно-комунікативних технологій, що підвищує оперативність та доступність обміну інформації.

Розглядаючи особливості діалогу як форми правової комунікації, зазначимо, що традиційне розуміння його як форми комунікаційної взаємодії пов'язують з його протиставленням монологу. Діалог між правоохоронними, правозахисними та судовими органами повинен бути побудований шляхом використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій. Сучасне інформаційне суспільство вимагає впровадження у взаємну правову діяльність модернових тенденцій розвитку комунікативних технологій, які забезпечують доступність та швидкість комунікації між зазначеними органами.

Більш змістовною і соціально значимою формою комунікації, яка зазвичай розвивається протягом тривалого часу, є партнерство. Воно виникає між двома сторонами, що спілкуються, якщо між ними встановлюється більш глибокий зв'язок, наприклад, коли вони поділяють спільні цінності та/або коли загальні цілі становлять взаємний інтерес та вигоду [4, с. 13].

Партнерство між правоохоронними, правозахисними та судовими органами повинно бути побудовано на відповідних засадах, серед яких незалежність суб'єктів правової комунікації, прозорість їх діяльності, звітування перед партнерами про результати діяльності органу, забезпечення стратегії розвитку правової комунікації між ними, а також забезпечення ресурсного потенціалу для розвитку комунікаційної взаємодії.

Ефективні партнерські правові відносини як форма комунікації між суб'єктами взаємодії потребує постійного розвитку, враховуючи

напрями та специфіку діяльності кожного учасника, а також ризики, які можуть виникнути під час такої взаємодії.

Отже, комунікація між правоохоронними, правозахисними та судовими органами здійснюється у відповідних формах. Найбільш ефективними з них є інформування, діалог та партнерство. Для підвищення ефективності комунікаційної взаємодії між зазначеними органами, необхідно здійснити комплекс дій, серед яких подолання формального та вибіркового підходу до реалізації комунікаційної взаємодії між правоохоронними, правозахисними та судовими органами; забезпечення доступу до повної та достовірної інформації про діяльність кожного органу комунікаційної взаємодії; посилення механізмів захисту інформації під час комунікації правоохоронних, правозахисних та судових органів тощо.

Список літератури:

1. Висоцька О. Є. Засоби та форми комунікації як «дзеркало» світосприйняття людини. Філософія і соціологія в контексті сучасної культури. 2009. С. 43-51.
2. Гаєва Н. П. Форми взаємодії органів державної влади і об'єднань громадян: теоретичний аспект. Держава і право. Юридичні та політичні науки. 2010. № 49. С. 133-140.
3. Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Налагодження комунікації між владою і суспільством у період проведення реформ. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 1-7.
4. Логунова М. М., Лашкіна М. Г., Гвоздик П. О., Алексєєв А. Г. Комунікації судової влади: науково-практичний посібник. Київ: АДФ-Україна, 2011. 276 с.
5. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / Ю. В. Косенко. Суми: Сумський державний університет, 2011. 187 с.
6. Піддубчак О.А. Нові форми комунікації державних інститутів та громадянського суспільства в контексті впровадження «електронного уряду». URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Piddubchak.pdf>.
7. Усманова Е.Ф. Понятие и элементы правовой коммуникации. *Мир науки и образования*. 2018. № 1 (13). С. 1-5.

Попович Т. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

КЛОНУВАННЯ ТА СТАТУС ЕМБРІОНА ЛЮДИНИ

З етико-правової точки зору, процес клонування передбачає наявність ембріона, з якого, подібно до звичайної людини, в подальшому формуватиметься плід, а далі – народжуватися людина. Звідси, отже, з'ясування проблеми клонування неодмінно передбачає передусім з'ясування «статусу» ембріона. Водночас слід наголосити й погодитись з позицією Г.Б. Романовського в тому, що не слід вважати клона «продуктом оживлення неодоушевленої матерії». Клон не є «біохімічним кіборгом», адже процедура клонування неможлива без живого материнського організму. Клонована істота проходить в організмі сурогатної матері ті ж стадії розвитку, що й звичайна (природна) людина [1, с. 13-14].

В юриспруденції, попри існуючі спори щодо статусу ембріона, можливо виділити дві основні позиції: 1. Ембріон є суб'єктом права, що «прирівнюється» до людини, повноправний учасник правовідносин. 2. Ембріон є об'єкт права: а) як частина організму матері, яка прирівнюється до органів і тканин людини; б) як річ, щодо якої можуть виникати правовідносини майнового характеру [2, с. 37].

В свою чергу, слід зазначити про виділення в науковій літературі трьох концепцій (позицій) у визначенні статусу ембріона: 1) абсолютистська, за якої ембріон розглядається як людська істота, що володіє безумовною цінністю та правом на життя; звідси забороняються будь-які перешкоди в розвитку ембріона; 2) ліберальна, що є протилежною до попередньої; згідно з цією позицією ембріон не може вважатися людською істотою, не володіє цінністю, а тому й правом на життя, не потребує правового захисту; 3) поміркована розглядає ембріон як людську істоту лише на певному етапі розвитку, а тому він має не абсолютну, але відносну цінність; спори тут виникають щодо моменту, з якого ембріона можна вважати людиною [3, с. 95].

Таким чином, спори навколо питання щодо «статусу» ембріона ведуться навколо його розуміння або як людини, або в якості «речі». З'ясування цього питання дозволяє в подальшому на законодавчому

рівні відповідним чином формулювати положення про те, в який спосіб дозволено «поводитись» з ембріонами.

Варто погодитися з Ю.Ф. Дружиніною в тому, що складність визначення статусу ембріона пов'язана значною мірою з прийнятим в юриспруденції розподілом на об'єктів на суб'єктів права. Дослідниця пропонує ембріон *in vitro* розглядати як особливий рід об'єктів (об'єкт *sui generis*), подібно до тварин, які теж володіють «особливим» статусом як речі. Разом із тим, вказане не вирішує проблеми етичного характеру статусу ембріона [4, с. 132]. Д.О. Белова притримується подібної позиції й відзначає, що найбільш оптимально розглядати ембріон в якості «особливого правового явища (*sui generis*)». В основі правового режиму ембріона повинні бути покладені окремі принципи: поваги до людського життя на всіх етапах його розвитку, а також збереження людського життя. Другий із зазначених принципів передбачає зокрема, що пріоритет щодо ембріона повинен бути відданий особі, яка наполягає на його імплантації [5, с. 127-128].

Якщо продовжувати лінію щодо розуміння ембріона як об'єкта *sui generis*, постає питання щодо «прав» володільця на нього: або розпоряджатися ним будуть володільці для себе (до прикладу, з метою запліднення) або такі права передаватимуться третім особам. Право власності на ембріон *in vitro*, зазначає Ю.Ф. Дружиніна, може виникати в: будь-яких донорів гамет чи лише в неанонімних донорів, або в пари (жінки), що бере участь в відповідній процедурі, або в медичній організації. Виходячи з того, що створення ембріона *in vitro* за своєю природою є специфікацією, тобто створенням нового об'єкта з матеріалів замовника, право власності на нього матимуть або пара або жінка, які звернулись по медичну допомогу [4, с. 134-135].

Однак, слід звернути увагу на те, що в правовому полі мають місце прецеденти, які розглядають статус ембріона як «суб'єкта», а не «об'єкта» права. Американська конвенція про права людини 1969 р. у ст. 4 визнає право кожного на життя, яке захищається законом з моменту зачаття [6]. Згідно зі ст. 40 Конституції Ірландії (1937 р.) «державою визнається право на життя ненародженого...» [7]. Конституції Чеської Республіки та Словацької республіки містять положення про те, що «людське життя гідне охорони ще до народження» [8].

Ембріон також має статус суб'єкта в Італії, штатах Луїзіані та Міссурі (США). Зокрема, в останніх ембріон вважається суб'єктом права, «що не є фізичною особою, але створений законом, має

самостійну ідентичність, права та обов'язки, передбачені законом». Ембріон не може бути знищений незалежно від волі потенційних батьків [5, с. 123].

Отже, кризь призму визначення «статусу» ембріона (як об'єкта чи як суб'єкта права) спричинюється розвиток позиції законодавця в напрямку до формулювання обов'язків, які б спрямовувались щодо ембріона. Якщо виходити з розуміння ембріона як «об'єкта» права, тобто як «речі», постають обов'язки особи щодо поводження з ним. Виходячи з цього, ембріон може бути використаний у різних цілях (у тому числі й для здійснення терапевтичного клонування). В такий спосіб допускається подальше знищення ембріона після отримання з нього визначеної користі.

У світлі здійснення терапевтичного клонування ключовим є питання про те, з якого моменту розвитку ембріон повинен розглядатися як особа, а також якими є критерії визначення особи й статусу ембріона. Як вказує з цього приводу К.М. Гнатік, одним із головних у визначенні віку ембріона людини як особистості є питання про те, коли плід людини набуває здатність відчувати. Наукові дані свідчать, що перші рухи плоду зафіксовані на 6-ому тижні розвитку, в свою чергу, відчувати плід людини починає на 18-25 тижнях. Разом із тим, деякі вчені доводять, що в зв'язку з тим, що повноцінне функціонування мозку людини настає на 2-ому році життя, розмова про ембріон як особу не має сенсу. Інші пропонують розглядати особою плід після 7 місяців [9, с. 117].

У такий спосіб можемо спостерігати неоднозначність, суперечність та неточність висновків науковців щодо визначення моменту, з якого ембріон та плід людини можуть вважатися особою. При цьому провідні ембріологи світу висловлюють позицію про те, що допустимим для проведення експерименту є період від моменту запліднення до 14-ого або 30-ого дня розвитку ембріона людини [9, с. 118].

Поряд з цим, розуміння «статусу» ембріона як «суб'єкта» права призводить до усвідомлення протилежно іншого характеру обов'язків. З цих мотивів ембріон на будь-якій стадії розвитку потребує правового захисту з боку держави. Іншими словами, держава бере на себе обов'язок зберігати «життя» ембріона, тобто вже сприймає останнього як «людину» на її початковому етапі розвитку. Вказане спричинює серйозний наслідок: неможливість здійснення ані репродуктивного, ані терапевтичного клонування. Адаже в випадку терапевтичного клонування за процедурою ембріон

після 14 дня свого розвитку підлягає знищенню. Якщо ж визнавати ембріон «суб'єктом» права, то таке знищення недопустиме.

Таким чином, врегулювання питання щодо клонування неодмінно пов'язане з необхідністю визначення правового статусу ембріона: чи його вважати «об'єктом», чи «суб'єктом» права. Це безпосереднім чином впливає на подальше формулювання обов'язків людини й держави щодо такого ембріона, в тому числі й у сфері клонування. Якщо виходити з розуміння ембріона як «суб'єкта» права, то репродуктивне та терапевтичне клонування повинні бути заборонені, адже неможливим є знищення ембріонів.

Список літератури:

1. Романовский Г.Б. Право, генетика, клонирование. *Гражданин и право*. 2015. № 11. С. 10-20.
2. Федосеева Н.Н., Фролова Е.А. Проблема определения правового статуса эмбриона в международном и российском праве. *Медицинское право*. 2008. № 1. С. 36-40.
3. Дорожинская А.В., Минасян А.В. Медико-правовые основы правосубъектности эмбриона человека. *Северо-Кавказский юридический вестник*. 2009. № 3. С. 93-97.
4. Дружинина Ю.Ф. Правовой режим эмбриона in vitro. *Журнал российского права*. 2017. № 12. С. 129-140.
5. Белова Д.А. Правовая природа эмбриона in vitro. *Lex russica*. 2019. № 6. С. 122-130.
6. Американська конвенція про права людини від 22.11.1969 р. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instreet/Rzoas3con.html> (дата звернення: 11.07.2020).
7. Конституція Ірландії від 29.30.1937 р. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/ireland/irelnd-r.htm (дата звернення: 11.07.2020).
8. Конституція Словацької Республіки від 01.09.1992 р. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=110> (дата звернення: 21.04.2020); Конституція Чеської Республіки від 16.12.1992 р. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/czech/czech--r.htm (дата звернення: 12.07.2020).
9. Гнатик Е.Н. Философско-гуманитарные аспекты проблемы клонирования человека. *Вестник РУДН. Философия*. 2003. № 1. С. 112-122.

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Озімок І. В.

ад'юнкт

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ

Законодавче визнання за суб'єктом певного права породжує необхідність формування законодавчої бази по реалізації такого права. Визнаючи за Українським народом, державою, громадянами України, юридичними особами та територіальними громадами конституційне право власності на землю, Конституція України лише заклала підвалини галузевого законодавства, яке має спрямовуватись на деталізацію відповідних конституційних положень. Реалізація конституційного права власності на землю полягає у можливості суб'єктів такого права задовольняти свої потреби та інтереси шляхом вчинення певних дій чи утримання від них. Дії, які вчиняє уповноважена особа, по суті, є способами реалізації відповідного права і залежать від мети, якої бажає досягнути суб'єкт.

Реалізація суб'єктивного конституційного права власності на землю безпосередньо пов'язана з реалізацією конституційно-правових норм, що закріплюють зазначене право, адже саме на їх основі формується обсяг правомочностей суб'єкта такого права і визначається зміст суб'єктивного права. Тож реалізація конституційного права власності на землю в першу чергу полягає у практичному втіленні норм Конституції України в діяльності уповноважених суб'єктів, таких як Український народ, держава, територіальні громади, фізичні та юридичні особи, державні органи, органи місцевого самоврядування.

У змісті конституційного права власності на землю виділяють такі складові: праводія, яка включає в себе зміст права власності, тобто можливість уповноваженого суб'єкта володіти, користуватись та розпоряджатись землею, а також управляти нею; правовимога, тобто можливість уповноваженого суб'єкта вимагати певної

належної поведінки від зобов'язаної сторони; праводомагання, тобто можливість уповноваженого суб'єкта звернутись за захистом до уповноважених державних органів.

В свою чергу реалізація конституційно-правових норм, в тому числі тих, які закріплюють конституційне право власності на землю, здійснюється у певних формах: безпосередня реалізація (виконання, використання та дотримання) і опосередкована (правозастосування). Безпосередня реалізація суб'єктами конституційного права власності на землю найперше втілюється шляхом використання, тобто практичного втілення уповноважених норм Конституції України, які надають суб'єктам можливість мати право власності на землю та втілювати його у своїй діяльності. Виконання, як спосіб безпосередньої реалізації зобов'язуючих норм права, полягає у активній поведінці суб'єктів, зокрема, сплата земельного податку за використання земельної ділянки, що вноситься власниками земельної ділянки у передбачених законом випадках на виконання положень ч. 1 ст. 67 Конституції України [1], яка передбачає, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Дотримання як спосіб безпосередньої реалізації полягає у практичному втіленні суб'єктом забороняючої норми права шляхом пасивної поведінки (наприклад, реалізація ч. 3 ст. 13 Конституції України [1], відповідно до якої власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству). Опосередкована реалізація норм права здійснюється за посередництвом правозастосовної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших уповноважених суб'єктів (наприклад, діяльність органів державної влади та органи місцевого самоврядування при реалізації конституційного права власності на землю Українським народом на основі ч. 1 ст. 13 Конституції України [1]).

Реалізація конституційного права власності на землю безпосередньо пов'язана з реалізацією державою владних повноважень і взаємодією органів законодавчої, виконавчої і судової влади. Скажімо, набувати чи припиняти право власності на земельні ділянки фізичні та юридичні особи можуть на підставі рішень уповноважених державних органів, наприклад суду.

Крім того, часто для реалізації конституційних положень, в тому числі тих, що стосуються права власності на землю, потрібна відповідна законодавча база, яка може бути напрацьована органами законодавчої та виконавчої влади. Неповнота законодавчого регулювання механізму реалізації конституційного права власності

на землю може спричинити труднощі у його реалізації і, навіть, неможливості їх реалізації (наприклад, стосовно Українського народу).

Реалізація конституційного права власності на землю на основі конституційних норм веде до виникнення конкретних правовідносин (цивільних, земельних тощо) і відповідно зумовлює одночасне застосування норм інших галузей права.

Реалізація конституційного права власності на землю залежить від способу реалізації його суб'єктами своїх повноважень. Одні з них безпосередньо втілюються суб'єктами (наприклад, фізичними чи юридичними особами), інші – через уповноважених суб'єктів (наприклад, Український народ втілює конституційне права власності на землю через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 13 Конституції України [1]), а територіальні громади – через органи місцевого самоврядування (ч. 3 ст. 140 Конституції України [1])).

Суб'єкти конституційного права власності на землю є вільними у виборі варіанта своєї поведінки. Однак такий вибір обмежений, оскільки поведінка повинна відповідати законодавчим критеріям. Якщо для громадян вибір поведінки обмежується лише заборонами, то для державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб – нормами права, що визначають їх статус, компетенцію, повноваження. Інакше інтереси суб'єкта не будуть забезпечені правовими засобами, а у випадку порушення ним норм права – переслідуватися державою на законних підставах.

Реалізація конституційного права власності на землю – це засноване на нормах та принципах права, здійснюване безпосередньо чи опосередковано, практичне втілення уповноваженими суб'єктами можливостей по володінню, користуванню і розпорядженню землею або земельною ділянкою.

Основними ознаками реалізації конституційного права власності на землю можна визнати:

1. Реалізація суб'єктивного конституційного права власності на землю безпосередньо пов'язана з реалізацією конституційно-правових норм, які закріплюють зазначене право.

2. Зміст реалізації конституційного права власності на землю, полягає у практичному втіленні уповноваженими суб'єктами можливостей по володінню, користуванню і розпорядженню землею або земельною ділянкою..

3. Реалізація конституційно-правових норм, які закріплюють конституційне право власності на землю, здійснюється у певних

формах: безпосередня реалізація (виконання, використання та дотримання) і опосередкована (правозастосування).

4. Реалізація конституційного права власності на землю залежить від способу реалізації його суб'єктами передбачених законом можливостей (безпосередньо чи опосередковано).

5. Безпосередньо пов'язана з реалізацією державою владних повноважень і взаємодією органів законодавчої, виконавчої і судової влади.

6. Для реалізації конституційних положень, що стосуються права власності на землю, потрібна відповідна законодавча база, яка може бути напрацьована органами законодавчої та виконавчої влади. Неповнота законодавчого регулювання механізму реалізації конституційного права власності на землю може спричинити труднощі у його реалізації і, навіть, неможливості реалізації.

7. Реалізація конституційного права власності на землю на основі конституційних норм веде до виникнення конкретних правовідносин (цивільних, земельних тощо) і відповідно зумовлює одночасне застосування норм інших галузей права.

8. Суб'єкти конституційного права власності на землю є вільними у виборі варіанта своєї поведінки. Однак такий вибір обмежений нормами законодавства.

Реалізація конституційного права власності на землю в Україні залежить від статусу суб'єкта, якому таке право належить. Український народ реалізує відповідне право виключно через державні органи, оскільки безпосередня участь народу у реалізації цього права, наприклад, через референдум, законодавчо не врегульована. Вітчизняне конституційне законодавство, визнаючи суб'єктами земельних відносин як громадян та юридичних осіб України, так і іноземних громадян, осіб без громадянства, іноземних юридичних осіб та іноземні держави, закріплює різні можливості стосовно набуття та реалізації конституційного права власності на землю.

Список літератури:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 18.05.2020).

СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Гудима М. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри цивільного права
Навчально-наукового юридичного інституту
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

ФАКТИ-СТАНИ В МЕХАНІЗМІ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ НАУКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Стійкість фундаменту, на якому вибудовується вся концепція «переходу речових прав» забезпечується ґрунтовним теоретичним дослідженням правових підстав такого переходу, тобто тих юридичних фактів, які лежать в основі механізму переходу права власності чи іншого речового права. І вірним шляхом забезпечення міцності такого фундаменту є усунення слабких місць теоретичного базису, шляхом виявлення та вирішення дискусійних моментів, формулювання чітких та однозначних висновків в межах відповідної наукової теорії. «Ахіллесовою п'ятою» в теорії юридичних фактів у механізмі переходу права власності є вчення про юридичні факти-стани.

Позиція щодо виділення фактів-станів для юридичної науки є альтернативною в ключі традиційного класифікаційного поділу юридичних фактів, проте вона не є новою. Ще корифеєм цивілістики О. С. Іоффе у своїх дослідженнях 1949 року звертав увагу, що постійне або тривале в часі існування певних явищ, може безперервно або періодично породжувати певні юридичні наслідки [1, с. 122-123]. Вказані зауваження були розвинуті й іншими науковцями і оформилися в науковий напрям, який відстоєє самостійність юридичних фактів-станів як таких, що здатні безпосередньо або в системі з іншими юридичними фактами спричинити відповідні правові наслідки.

Розкриваючи теоретичні засади концепції юридичних фактів-станів, відзначимо, що класичними для юриспруденції стають визначення юридичних фактів-станів як таких обставин, які існують тривалий час, мають якість об'єктивної реальності, а також безперервно або періодично породжують юридичні наслідки [2, с. 78]. Подібне визначення фактів-станів формулюється С. С. Алексєєвим, який визначає їх обставинами, що існують тривалий час, а також безперервно або періодично породжують юридичні наслідки [3, с. 360].

Екстраполюючи дані теоретичні положення в площину дослідження концепції динаміки речових прав у світлі визначення юридичних фактів, що ведуть до виникнення права власності чи іншого речового права, в тому числі й шляхом їх переходу, відзначимо, що доволі часто дослідники відводять фактам-станам вагоме значення в системі юридичних фактів у вказаному механізмі.

Приміром, С. М. Корнеєв в економічному змісті власності пропонував розрізняти дві частини: 1) процес (звернення предметів в свою користь) і 2) стани (належність цих предметів) [4, с. 340-341]. В продовженні вказаної думки відзначається, що абсолютні правовідносини власності існують не на підставі фактів, що виникають в процесі звернення предметів в свою користь, а виключно на підставі фактів, які опосередковують стан присвоєння, тобто фактів-станів.

Д. А. Малиновський вважає, що з постійності існування фактів-станів можна зробити висновки щодо видів даних фактів, серед яких найбільш постійними є факт існування суб'єкта прав і факт присвоєння об'єкта прав. Відповідно до цього серед фактів-станів потрібно виділяти два названі різновиди: 1) факт існування суб'єкта і 2) факт присвоєння об'єкта прав. Науковець формулює категоричний висновок, що абсолютні правовідносини безпосередньо виникають тільки з факту-стану і не можуть виникнути з факту-дії, зокрема з угоди-договору [5, с. 34, 37].

Саме за ознакою специфіки юридичних фактів дослідник здійснює відмежування абсолютних та відносних правовідносин, відзначаючи, що моментом взаємопереходу між абсолютними і відносними правовідносинами є момент виникнення тотожності (відмінності) у змісті обов'язку розглянутого суб'єкта і всіх інших суб'єктів, які протистоять уповноваженій особі. З моменту виникнення тотожності в змісті обов'язків (тотожність змісту обов'язків визначається за тотожності потенційно можливих санкцій) розглянутого суб'єкта і всіх інших так званих «третіх» осіб,

правовідносини будуть абсолютними. Тотожність обов'язків всіх осіб (тобто, мова ведеться про виникнення абсолютних правовідносин) може виникнути тільки з факту-стану, оскільки тривалість існування даного факту зумовлює його юридичну значимість для всього суспільства. Суб'єктивне право власності, як і будь-яке з абсолютних правовідносин, безпосередньо виникає виключно з певного факту-стану. Стосовно до суб'єктивного права власності таким фактом-станом є факт привласнення (приналежності) речі, продовжує науковець [5, с. 50]. Тоді як, особливість (відмінна від змісту обов'язків третіх осіб) обов'язку розглянутого суб'єкта (відносні правовідносини), на думку М. А. Малиновського може виникнути лише з фактів-дій (угод, деліктів) або фактів-подій (форс-мажор, виявлення знахідки), оскільки короточасність існування даних фактів зумовлює їх юридичну значимість лише для деяких осіб [5, с. 48].

Проте наукове відношення до фактів-станів виражається не лише в підтриманні такої наукової позиції, а й має чимало противників, як серед цивілістів, так і серед дослідників-теоретиків права. Розглянемо аргументацію критики вказаної позиції.

Категоричною була позиція С. Ф. Кечек'яна та Р. О. Халфіної, які взагалі заперечували стани як юридичні факти. Так, С. Ф. Кечек'ян вважав, що стан сам по собі не може розглядатися як вид юридичного факту. На думку вченого, юридичне значення має не сам стан (у шлюбі, у трудовому договорі), а юридичні факти, що зумовили його виникнення [6, с. 78]. Розвиваючи цю ідею, Р. О. Халфіна зазначала, що в ряді випадків стан важко відмежувати від триваючих правовідносин, і висловлювала сумнів у доцільності виділення станів під час класифікації юридичних фактів [7, с. 250].

Д. С. Спесівцев відзначає, що в межах загальноприйнятого розуміння стан характеризує статику реальності, а в контексті механізму правового регулювання – статику правової реальності. Семантичне тлумачення стану приводить науковця до висновку, що стан не є обставиною, що може мати трансформаційні здатності щодо правової дійсності, змінювати її, зокрема, шляхом виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин [8, с. 89-90]. Визначаючи місце юридичних фактів-станів у механізмі набуття права власності на нерухомість, дослідник стверджує, що вони, як правило, мають значення умови настання певних юридичних фактів або спричинюваних ними наслідків в силу того, що юридичні факти-стани є, перш за все, якісною характеристикою певного явища або процесу на визначений момент часу, а тому не наділені

самостійними правовстановлюючими, правозмінюючими або правопринипіяючими властивостями [9, с. 6].

Резюмуємо, що при переході права власності юридичне значення має не сам стан (стан присвоєння, приналежності речі), а юридичні факти, як конкретні життєві обставини, що володіють здатністю трансформувати правовідносини. Виникає логічне запитання: хіба факт перебування особи у абсолютних правовідносинах (стані привласнення, присвоєння) породжує саме речове право (зокрема, право власності)? Справді часто межі існування абсолютного правовідношення власника з необмеженим колом пасивно зобов'язаних осіб переважно збігається зі строком існування самого права власності, проте це не надає підстав для формулювання висновку щодо наділення такого стану здатністю породжувати правові наслідки у вигляді виникнення у певного суб'єкта права власності. Навпаки, причинного-наслідкові зв'язки мають зворотний характер. Стан присвоєння відображає зміст речового права, яке реалізується у абсолютних правовідносинах, що виникають на підставі певних юридичних фактів чи юридичних складів як сукупності останніх, і сам таким не являється. Тож юридичний факт чи сукупність юридичних фактів (юридичні склади) є підставою виникнення правовідносин, а стан присвоєння – їх наслідком.

Список літератури:

1. Иоффе О. С. Правоотношение по советскому гражданскому праву. Ленинград: Из-во Ленинградского ун-та, 1949. 144 с.
2. Погребной И. М. Теория права: Учебное пособие. 3-е изд., испр. и доп. Харьков: Государственное специализированное издательство «Основа», 2003. 122 с.
3. Алексеев С. С. Проблемы теории права. Курс лекций в 2-х томах. Свердловск: Свердлов. юрид. ин-т. Т. 1. Основные вопросы общей теории социалистического права. 1972. 395 с.
4. Иоффе О. С. Избранные труды по гражданскому праву : Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». Москва : Статут, 2000. 777 с.
5. Малиновский Д. А. Актуальные проблемы категории субъективного вещного права: дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. МГЮА. Москва, 2002. 152 с.
6. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. Москва : АН СССР, 1958. 186 с.

7. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. Москва : Юрид. лит., 1974. 352 с.
8. Спесівцев Д. Юридичні факти-стани в цивільному праві України: проблемні аспекти наукової концепції. Юридичний вісник. 2019. № 4. С. 88-94.
9. Спесівцев Д. С. Юридичні факти у механізмах виникнення, переходу та припинення речових прав на нерухомість в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2017. 22 с.

Гуйван П. Д.
*заслужений юрист України,
кандидат юридичних наук, професор
Полтавського інституту бізнесу
м. Полтава, Україна*

ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАВАЗАСТОСОВНИХ РІШЕНЬ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДІВНИЦТВА

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини однією з головних ознак належного правозастосування є гарантування особі високого рівня обґрунтованості та мотивованості рішень, які виносяться суб'єктами владних повноважень. Сказане стосується, як адміністративних правозастосовних органів, що уповноважені реалізовувати заходи регулювання поведінки конкретних осіб на певній території у окремій сфері шляхом винесення індивідуальних підзаконних рішень, так і органів судової юрисдикції, що здійснюють правосуддя, застосовуючи норми в індивідуальному порядку. Наявність необхідних елементів мотивування у правозастосовному рішенні значно зменшує навантаження на судові інстанції при подальшому оскарженні відповідних актів та, зрештою, – потік скарг до європейських судових інституцій. Адже, аналізуючи зміст оскаржуваного рішення подібного штибу, судовий орган головним чином досліджує належність обґрунтування та мотивування резолютивної частини. І, виходячи з цього, встановлює результат – законність чи незаконність відповідного документу, бо, насправді, неможливо правильно обґрунтувати помилкове рішення. Дані фактори має об'єднувати ідея розумного поєднання і узгодження приватних і публічних інтересів» [1, с. 101].

Показовим у даному контексті є порушення принципів винесення обґрунтованих та мотивованих рішень Вищою кваліфікаційною комісією суддів, яка, будучи органом судового врядування, нещодавно проводила добір суддів до Верховного Суду. Власне, помилки та зловживання, допущені даним суб'єктом при проведенні відповідного конкурсу, стали причиною радикальних заходів законодавця за Законом № 1008, згідно з яким весь склад ВККС припинив свою діяльність. Як було встановлено, Комісія систематично нехтувала демократичними засадами проведення конкурсного добору. Між тим, закритість, непрозорість та немотивованість рішень Комісії в межах вказаного конкурсу унеможливили встановлення дійсно об'єктивних та неупереджених результатів. Подібні наслідки, за великим рахунком, були спричинені невинуватою та неправомірною заміною правової визначеності в діяльності владного органу на необмежену його дискрецію, яка суперечила, як приписам закону, так і суті конкурсу, що відбувався. Так, практично невідомими для самих конкурсантів та громадськості залишилися не лише підстави виставлення конкретних оцінок, а й сам рівень цих оцінок за окремими рейтинговими позиціями, визначеними чинним законодавством.

До прикладу, у пункті 5 глави 6 Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення визначено, що під час проведення конкурсу особа може максимально отримати за критерієм професійної компетентності 300 балів, які, в свою чергу, розбивалися на рівні оцінювання за конкретними складовими. Як бачимо, оцінка за професійну компетентність складається з суми конкретних показників за окремими рейтинговими позиціями, які саме і підлягають оцінюванню. Однак, у численних рішеннях ВККС про рівень оцінки кожного з кандидатів за наведеними рейтинговими позиціями абсолютно нічогосінько не сказано, лише виведений кожному остаточний показник. Тож, незрозумілим залишається питання, а скільки балів набрав конкретний конкурсант за певним критерієм? Невизначеність у даному питанні усуває можливість ставити наступне питання «а чому стільки», оскільки рішення комісії аж ніяк не можна вважати мотивованим.

Взагалі, зазначена вище Положення як основний нормативний акт, що врегульовує методику проведення та порядок і підстави оцінювання кандидатів в межах конкурсу на посади суддів, визначає необхідність окремого оцінювання кандидатів за 10 критеріями

окремо, а затим – підбиття підсумків даного процесу шляхом встановлення підсумкового балу. Де-факто ж, ВККС, встановивши загальні оцінки, не повідомила учасників про кількість балів, отриманих за кожним з вказаних складових даних чинників. Це, як мінімум, не дає змоги розібратися в обґрунтованості та підставності винесення остаточного результату та, зрештою, оскаржити його у випадку виявлення порушень при проведенні конкурсу. Адже особа не може оскаржити кінцевий висновок, не знаючи, за якими складовими вона була неналежно оцінена: як то відомо будь-якій розсудливій людині, якщо загальний результат передбачає необхідність його досягнення та оформлення і складається з конкретних елементів, саме завдяки визначеності цих складових має отримуватися цей результат.

Тож, якщо навіть у рішенні компетентного органу проміжний результат може не бути присутній (тоді як сума оцінок за кожним критерієм обов'язково повинна відзначатися), ці дані безумовно мають бути відомі суб'єктові повноважень і надаватися особі, якої вони стосуються за її запитом. І ось тут виникли чергові проблеми, які, власне, і дали можливість багатьом дослідникам питання дійти висновку, що кваліфікаційне оцінювання кандидатів на посади суддів Верховного Суду в межах відповідного конкурсу взагалі не проводилося в порядку, встановленому українським законодавством. Бо Комісія постійно ігнорувала інформаційні запити учасників конкурсу та громадськості щодо оприлюднення даних про рівень оцінок за усіма рейтинговими позиціями. Це мало наслідком, що окремі особи звернулися з позовами до суду (справи даної категорії підсудні Верховному Суду) з вимогами зобов'язати Комісію надати необхідну інформацію [2]. І в процесі розгляду даних судових справ у спорі між запитувачем інформації та її розпорядником було встановлено, що жодного належного оцінювання кандидатів на посади суддів Верховного Суду Вищою кваліфікаційною комісією суддів України у порядку, встановленому Законом та своїми власними положеннями, не проводилося. Оцінки виставлялися наобум а критерії обчислювалися зі стелі. Відтак, відповідач не може пояснити змісту окремих критеріїв, а тим паче – їхніх складових. В той же час, з огляду на пряму припис ст. 88 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» про те, що Комісія мусить у рішенні за результатами кваліфікаційного оцінювання наводити посилання на визначені законом підстави ухвалення або мотивів, з яких вона дійшла відповідних висновків, під загрозою скасування

конкурсу, маємо вести мову про незаконність діянь органу судового врядування.

Оскільки немотивовані та необгрунтовані акти органів владних повноважень в сфері застосування права порушують суб'єктивні права особи, вимоги мотивованості та обгрунтованості як підгрунття законності винесеного акту мають бути об'єктом ретельного вивчення усіх національних судових інстанцій. У подібний спосіб на нормативному та практичному рівнях забезпечується вимога європейських інституцій щодо необхідності розширеного тлумачення поняття правозастосовного рішення, що включає до його змісту і фактичне, і правове обгрунтування. Необгрунтовані фактично чи юридично правозастосовні вчинки не можуть визнаватися законними. Скажімо, не є законним адміністративний акт у вигляді рішення, наказу тощо, якщо навіть у ньому описані фактично встановлені обставини справи, але не вмотивовано застосування їх до даної справи або не обгрунтовано застосування до даних обставин відповідних норм права. Отже, винесення немотивованого акту может бути визнано порушенням права людини, гарантованого статтею 6 Європейської конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» [3, п. 183, 277].

Відтак, дії органу влади – ВККС суперечать вимозі Закону України. Як сама процедура конкурсного оцінювання кандидатів на посади суддів ВС, так і спосіб встановлення результатів не узгоджуються з нормативним положенням національних правових актів. Оформлення остаточного рішення Комісії про результати проведення кваліфікаційного оцінювання має відбуватися саме шляхом сумування окремих показників, котрі повинні бути обгрунтованими і мотивованими, бо для винесення остаточного рішення ніяких додаткових процесуальних оцінювальних дій не проводиться. Це означає, що оцінки за кожен етап повинні виставлятися після його проведення, а кінцевий результат формується пізніше – після підсумування. Натомість, із змісту рішення суду у справі № 9901/29/18 800/409/17 випливає встановленість судом факту, що відповідач діяв якраз навпаки: він виставив, виходячи із своїх власних міркувань чи пропозицій ззовні, конкретні остаточні оцінки кандидатам на посади суддів Верховного Суду, а вже потім у якийсь лише йому відомий спосіб ділив вказані результати за певними критеріями. Тож, дія відповідача має бути визнана неправомірною та скасованою в частині встановлення результатів кваліфікаційного оцінювання кандидата з огляду на її немотивованість, як то передбачено статтею 88 вказаного Закону.

Адже таке рішення, з огляду на відсутність його обґрунтованої мотивації позбавляє суб'єкта передбаченого Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод права на судовий захист шляхом оскарження рішення.

На жаль, Верховний Суд у 2018 році при розгляді вказаної справи припустився порушень чинного законодавства України, пов'язаних із невідповідністю висновків, викладених у рішенні, обставинам справи та здійснив неправильне застосування норм матеріального права і порушення норм процесуального права, «не помітивши» порушень з боку Комісії. Звісно, основною причиною подібного рішення є особистісні інтереси органу правосуддя у цій справі. Адже, визнавши порушення органу влади стосовно кваліфікаційного оцінювання одного з конкурсантів, фактично були б встановлені подібні зловживання і щодо багатьох інших учасників добору, які саме і розглядали даний спір. Але, пішовши на подібний зговір з правопорушником та власною совістю, український суд фактично спричинив кризу судової системи, яка якраз і була викликана систематичністю та безкарністю зазначених зловживань з боку органу судового врядування. В даному контексті слід визнати окремі вчинки органів влади в царині формування національної системи судочинства такими, що не ґрунтуються на основоположних засадах демократичного та справедливого правозастосування.

Список літератури:

1. Ткач Г. Поняття владного повноваження. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2009. Вип. 49. С. 101–105.
2. Справа № 9901/29/18 800/409/17. Архів Касаційного адміністративного суду Верховного Суду за 2017 рік.
3. Рішення ЄСПЛ від 21 квітня 2011 року у справі «Нечипорук і Йонкало проти України», заява № 42310/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/974_683

Остафійчук Л. А.
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

СІМ КРОКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

В застосуванні норми закону першочергово закладено намагання дійти певного компромісу в тому чи іншому питанні. Ця рівновага означає з одного боку, всезагальність дії права, а з іншого – його формалізацію і надзвичайну деталізацію. І в житті компроміс норми закону і рівновага в праві допомагають людям розібратися майже у всіх щоденних ситуаціях і вирішити всі питання. Зазвичай так і відбувається. Але дійти згоди вдається не завжди, є випадки коли кожний тлумачить норму закону по своєму, і єдиним суб'єктом, який вправі вирішити спір є суд (суддя). Однак і суддя може зіткнутися із проблемами, коли досягти ідеального для сторін спору рішення не можливо, наприклад: 1) норма закону змінилася; 2) норма закону відстає від реалій життя; 3) норми закону (законів) суперечливі (неузгоджені); 4) конфлікт поєднання індивідуальних (приватних) і соціальних (публічних) інтересів; 5) не можливість дотримання моральної складової, адже не кожне законне судові рішення є справедливим по своїй суті. Яка ж з них найгостріше проявляється при розгляді справ в судовому порядку? На наш погляд, найбільша проблема сучасного судочинства полягає у запровадженні типовості та категорій судових спорів, що на практиці означає негласне створення певних алгоритмів чи схем їх вирішення. А це негативно відображається на якості і справедливості судових рішень у справі, так як «типовість» зумовлює абстрагування від деталей, які важливі для розгляду конкретної справи, і, як наслідок, – нівелює їх (спорів) індивідуальні відмінності. «Типовість» розгляду судових справ фактично знищує судову дискрецію, адже байдужість до деталей, які можуть бути надважливими для однієї із сторін є одним із наслідків прийняття несправедливих судових рішень та недовіри до суддів і судової системи України в цілому. Це підтверджується результатами опитування підприємців, експертів і населення «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність», проведеного

соціологічною компанією Info Sapiens за фінансової підтримки Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI), згідно якого до ТОП-5 (2020) сприйняття основних проблем України ввійшла така проблема як несправедливість в системі правосуддя [1]. Одним із шляхів усунення такого стану речей в суспільстві має стати активна участь громадян при розгляді їх справ у суді, яка направлена на пошук балансу між їхніми інтересами, знаходження компромісу, який дозволить забезпечити гнучкість правового регулювання за допомогою розумно організованої системи судочинства. В цьому, на нашу думку, великого значення набуває інститут врегулювання спору за участю судді.

Судова процедура врегулювання спору за участю судді може застосовуватися лише після звернення до суду і до початку розгляду справи по суті. Проведення цієї процедури можливо при наявності відповідних письмових клопотань обох сторін спору. Якщо в справу вступають треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору – врегулювання спору за участю судді не допускається. Особливість такої процедури обумовлена статусом особи, що сприяє примиренню, адже допомогу сторонам у врегулюванні спору надає суд. Суддя є обов'язковим суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин, і його особливий статус визначається конституційними приписами про те, що це єдиний орган влади, наділений компетенцією здійснювати правосуддя в Україні [2, с. 48].

В національному законодавстві закріплена керівна роль суду в процесі. Врегулювання спору за участю судді проводиться суддею-доповідачем, тобто суддею, який входить до складу суду, на вирішенні якого перебуває справа. І це є перевагою, «оскільки процес врегулювання спору координує саме суддя, який є юристом за освітою, розуміє всі юридичні аспекти спору та припускає, як саме може закінчитися розгляд конкретної справи у порядку судового провадження, він може роз'яснити сторонам процесуальні перспективи справи, в тому числі з посиланням та усталену судову практику в аналогічних справах» [3, с. 74]. Ніби все й зрозуміло, однак на практиці основним технічним недоліком врегулювання спору за участю судді залишається те, що законодавець не забезпечив суддів відповідним інструментарієм проведення процедури, а органи судового самоврядування теж до цього часу не розробили відповідні методики та судові техніки цієї процедури.

Тому, вважаємо, що суддя може зробити принаймі сім кроків, щоб зробити врегулювання спору за участю судді ефективним.

Крок 1. Суддя має зобов'язати сторони виконати домашні завдання до початку проведення спільних та (або) закритих нарад шляхом письмового обміну письмовими вимогами і пропозиціями щодо врегулювання спору.

Крок 2. Суддя має виділити достатньо часу для проведення спільних та (або) закритих нарад від 1 до 2 годин. Це потрібно для того, щоб суддя міг оголосити вступну заяву, в якій пояснив сторонам окремі аспекти процедури; щоб сторони могли виступити із своїми вступними заявами щодо спору; щоб було достатньо часу для обговорення умов взаємних поступок і домовленостей як з усіма сторонами, так і з кожною окремо; щоб був час для консультацій сторони спору із своїм представником для оцінки отриманої інформації та узгодження послідуєчих дій.

Крок 3. Вступна заява судді необхідна, щоб суддя надав чіткі вказівки сторонам щодо процесу та основних правил врегулювання спору за участю судді. Слід закликати сторони звертатися зі своїми зауваженнями один до одного, а не до судді, а також не перебувати одне одного. Потрібно пояснити сторонам, що в даний час саме вони контролюють долю вирішення власного спору, отже мають бути відкритими і відвертими у своїй дискусії, так як ця нарада є конфіденційною, і будь-які заяви, пропозиції, зауваження, висловлювання чи міркування не будуть мати значення при вирішенні судової справи, якщо не вдасться досягти примирення на цьому етапі врегулювання спору за участю судді.

Крок 4. Суддя має бути нейтральним. В Академічному тлумачному словнику української мови, слово нейтральний вживається у декількох значеннях: 1. Який дотримується нейтралітету; 2. Який не належить, не стосується до жодної із сторін, країн і т. ін. (про територію). 3. Який не приєднується до жодної із сторін (у боротьбі, дискусії, суперечці і т. ін.), а зберігає нейтралітет [4]. Нейтральність досягається можливістю судді задавати питання, які стимулюють дискусію. Можна попросити сторони описати, чи розуміють вони ризики подальшого судового розгляду. Слід з'ясувати: які цілі сторін у судовому процесі; які питання в рамках позову сторони бажають вирішити; чи розуміє одна сторона погляд протилежної сторони на цю справу; у чому полягають точки згоди чи незгоди між сторонами; які фінансові, юридичні чи емоційні перешкоди для врегулювання спору; чи є можливості для врегулювання спору? Оцінювати шанси сторін у справі не можна,

проте суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору.

Крок 5. Активна участь сторін та їх представників у процедурі врегулювання спору за участю судді, а не судді. Якщо сторони говорять одна з одною, аналізуючи різні питання чи обговорюючи можливі варіанти рішення, вони можуть досягти вирішення спору без особливого вкладу судді у перебіг процедури.

Крок 6. Запам'ятовування досягнутих умов врегулювання спору за участю судді. Судді слід попросити сторони, щоб вони самостійно підготувати умови врегулювання спору та обмінялися ними, а копії надали суду. Це допоможе в правильності написання умов примирення.

Крок 7. Подякувати сторонам за виявлену активність у врегулюванні спору. Якщо врегулювання спору не досягнуто, слід подякувати сторонам за готовність брати участь у процедурі та запевнити їх, що вони отримують в подальшому справедливий судовий розгляд їх справи.

Врегулювання спору за участю судді є серйозною процедурою, яка потребує ретельної підготовки, дозволяє уникнути стресу та значних судових витрат, які зазвичай притаманні судовому процесу. Запровадження цих семи кроків вирішення спору за участю судді в цивільний процес допоможуть створити позитивне враження до судової системи, сприятимуть повазі та довірі до суду та суддів.

Список літератури:

1. Результати опитування підприємців, експертів і населення «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність» URL: <https://euaci.eu/ua/what-we-do/resources/doslidzhennya-korupciya-v-ua-2020>.
2. Єпанчинцев О.С. Поняття та склад суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2018. № 4. С. 45–48.
3. Петренко Н. Врегулювання спору за участі судді в господарському судочинстві. *Господарське право і процес*, 2018. № 10. С. 73–77.
4. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. Стор. 326. URL: <http://sum.in.ua/s/nejtraljnyj>.

Рим Т. Я.

*кандидат юридичних наук, суддя
Господарського суду Львівської області
м. Львів, Україна*

ФОРВАРДНИЙ КОНТРАКТ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У БУДІВНИЦТВО

Договори управління майном у фонді фінансування будівництва мають ознаки форвардних контрактів, адже обидва види договорів спрямовані на отримання у власність об'єкта нерухомості у майбутньому. Відповідно до підпункту 14.1.45 ст. 14 Податкового кодексу України [1] форвардний контракт є одним із видів деривативів та визначається як цивільно-правовий договір, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установлений строк передати базовий актив у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, а покупець зобов'язується прийняти в установлений строк базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену таким договором.

Подібне визначення міститься і в Положенні про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1999 № 632 [2]. Так, форвардний контракт є двосторонньою угодою за стандартною (типовою) формою, яка засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) базовий актив у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін такого продажу під час укладення форвардного контракту.

Законодавство України встановлює перелік механізмів залучення коштів до проекту будівництва. До таких механізмів належать інститути спільного інвестування, фінансово-кредитні механізмів, а також договори, передбачені ЦК України. У сфері інвестування в будівництво поширення набувають форвардні контракти, які мають низку переваг та особливості використання.

Потрібно враховувати, що інститути спільного інвестування неможливо використовувати автономно, без цінних паперів або інших фінансових документів, при впровадженні механізмів фінансування будівництва завжди потрібно орієнтуватися на захист інтересів залучених інвесторів. З огляду на це фінансування будівництва житла може проводитися із застосуванням найбільш ефективних фінансових механізмів – форвардних контрактів на одержання квартири чи сукупності майнових прав, що відповідає

вимогам чинного законодавства та принципам і підходам міжнародної практики з продажу нерухомості, яка будується з урахуванням відстрочки в постачанні нерухомості.

Форвардний контракт є двосторонньою угодою, за якою одна сторона (продавець) зобов'язується продати (поставити) квартиру (сукупність майнових прав на квартиру) іншій стороні (покупцю, інвестору) у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни такого продажу під час укладення форвардного контракту [3, с. 212].

Інвестиційні договори в сфері будівництва мають ознаки форвардного контракту, однак не можна спрощено підходити до характеристики правової природи та предмету форвардних договорів у будівництві. Насамперед, це стосується предмету договору. У наведеному вище визначенні таким указується квартира або сукупність майнових прав на квартиру. Але ці дві категорії є самостійними об'єктами цивільних правовідносин. Необхідно чітко визначитися з предметом форвардних договорів у будівництві.

Авторка запропонованої вище дефініції форвардного контракту не врахувала, що предметом договірних відносин не можуть бути два самостійні об'єкти цивільних правовідносин. Внаслідок визначення предметом форвардного контракту квартири або майнових прав на квартиру, відбувається змішування предметних характеристик об'єкта, який у майбутньому має бути переданий у власність інвестора.

Крім того, навряд чи предметом форвардного договору може бути квартира. На практиці реалізація такого роду договорів відбувається шляхом укладення таких договорів: між забудовником та компанією з управління активами – форвардного контракту; між інвестором і компанією з управління активами – договору купівлі-продажу деривативу (форвардного контракту); між інвестором та забудовником – договору купівлі-продажу майнових прав на квартиру. Саме останній договір (його виконання) і буде підставою для виникнення речового права власності інвестора на конкретний об'єкт нерухомості [4].

Важливо наголосити, що кошти інвесторів, сплачені в межах договору купівлі-продажу деривативу, не входять до складу активів інститутів спільного інвестування в розумінні Закону України «Про інститути спільного інвестування» [5].

Визначення предметом форвардного договору в інвестиційній сфері будівництва квартири як вимірного об'єкту будівництва відповідає інтересам інвестора й усуне суперечності в

правозастосовній практиці щодо застосування способів захисту прав інвестора в житловому будівництві. Водночас в інвестиційному форвардному договорі потрібно передбачати обов'язок забудовника або компанії з управління інвестованими активами передання інвестору необхідних документів для державної реєстрації права власності на об'єкт договірних відносин.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 01.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 03.07.2020).
2. Про затвердження Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів: постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.1999 № 632. Дата оновлення: 19.04.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-99-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.07.2020).
3. Савченко А.С. Щодо правової природи форвардних контрактів на будівництві житла. *Проблеми цивільного права та процесу*: тези доповідей учасників науково-практичної конференції, присв. пам'яті О.А. Пушкіна, Харків, 19-20 травня 2017 р. Харків, 2017. С. 210-213.
4. Плюси і мінуси використання форвардної схеми при продажу нерухомості. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-plyusy-i-minusy-ispolzovaniya-forvardnoj-sxemy-pri-prodazhe-nedvizhimosti> (дата звернення: 04.07.2020).
5. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#top> (дата звернення: 03.07.2020).

Соловійов Б. О.
магістрант юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

На сучасному етапі розвитку поняття та правова природа корпоративних правовідносин залишаються актуальним предметом наукових досліджень, що пов'язано насамперед із існуванням великої кількості дискусійних питань, вирішення яких є необхідним для подальшого розвитку доктрини цивільного права та підвищення рівня застосування цивільно-правових норм. Проблемні питання правової природи та правового регулювання корпоративних правовідносин досліджувалися у працях Н. С. Кузнецової, В. М. Кравчука, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. І. Борисової, Д. В. Ломакіна та В. А. Белова. Однак, ряд теоретичних питань досі залишаються певною мірою невирішеними.

Вважаємо, що дослідження поняття корпоративних правовідносин слід розпочати з аналізу положень національного законодавства.

Так, Цивільний кодекс України (надалі – ЦК України) не містить легального визначення корпоративних правовідносин та відповідних прав. Така дефініція наведена у ст. 167 Господарського кодексу України (надалі – ГК України), згідно із якою корпоративні права є правами особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. У той же час під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав (ч. 3 ст. 167 ГК України) [1].

Аналіз процитованої норми ГК України дає підстави стверджувати про значну кількість її недоліків. Так, вказівка у ч. 1 ст. 167 ГК України на поняття господарської організації призводить до виникнення нечіткості щодо розуміння суб'єктного складу корпоративних прав. Це насамперед пов'язано з тим, що зміст

поняття господарської організації не є чітко визначеним навіть в межах ГК України. Наприклад, відповідно до ст. 56 ГК України мова йде про суб'єкта господарювання, що певною мірою є логічним, а у ст. 118 ГК до господарських організацій законодавець вже відносить і об'єднання підприємств. Враховуючи, що поняття господарської організації є родовим для ГК України, видається незрозумілим, у яких саме видах господарських організацій (якщо не у всіх) виникають корпоративні права та відповідні правовідносини. Якщо ж припустити, що мова йде про усі види господарських організацій (що випливає з буквального тлумачення норми, закріпленої у ч. 1 ст. 167 ГК України), то має місце безпідставне розширення суб'єктного складу корпоративних прав. На актуальність цієї проблеми звертає увагу у своїх працях І. В. Спасибо-Фатєєва [2, с. 84].

Отже, легальне визначення корпоративних прав та відповідних правовідносин, закріплене у ст. 167 ГК України, не лише не сприяє однозначності у розумінні правової природи відповідних понять, а й спричиняє окремі проблеми для правозастосовчої практики. «Фрагментарність» уваги законодавця до визначення корпоративних правовідносин, що і створює підґрунтя для численних дискусій, підкреслює Н. С. Кузнєцова [3, с. 10].

У той же час інше визначення корпоративних прав закріплено у п. 8 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства». Так, відповідно до нього корпоративні права визначаються як сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які випливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами [4].

Безперечно, процитоване визначення, навіть незважаючи на те, що воно стосується лише акціонерних товариств, є більш вдалим, якщо порівняти його з дефініцією, закріпленою у ч. 1 ст. 167 ГК України, адже зазначається, що корпоративні права слід розглядати як комплекс і майнових, і немайнових прав.

Аналізуючи поняття корпоративних правовідносин, вважаємо за необхідне розглянути позиції представників доктрини цивільного права. Так, В. М. Кравчук вважає, що корпоративними правовідносинами слід вважати відносини, що виникають із сукупності прав та обов'язків, які має особа щодо конкретної

юридичної особи та які визначаються організаційно-правовою формою юридичної особи [5, с. 259-260].

На думку Д. В. Ломакіна, корпоративні правовідносини є особливою групою цивільних правовідносин, які виникають в рамках юридичних осіб, заснованих на засадах участі (членства), – корпорацій, які опосередковують відносини майнової та немайнової участі в діяльності корпорації її учасників (членів) [6, с. 27].

В. А. Белов узагальнює, що корпоративними слід вважати відносини, що виникають у зв'язку з об'єднанням зусиль та (або) майна приватних осіб, що спрямовані на досягнення спільної мети. Виходячи з цього, вчений виділяє такі види корпоративних правовідносин: відносини, пов'язані з визначенням спільних цілей; відносини, що виникають у зв'язку з виявленням засобів їх досягнення; відносини щодо вчинення узгоджених дій відповідно до визначених цілей та засобів їх досягнення [7, с. 24].

На думку І. В. Спасибо-Фатєєвої, корпоративні правовідносини – це врегульовані нормами права відносини, що складаються між корпорацією та її учасниками. У той же час вона підкреслює, що корпоративні правовідносини можуть виникати лише між підприємницькими товариствами, якими вчена вважає товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерні товариства, та їх учасниками [2, с. 85].

Проведене дослідження дає підстави погодитися із позицією Н. С. Кузнецової, яка обґрунтовано доводить органічний зв'язок між корпоративними правовідносинами як відносинами між учасниками юридичних осіб корпоративного типу (корпораціями) і власне корпораціями у зв'язку із діяльністю корпорації, у тому числі відносини, що виникають з приводу здійснення функції корпоративного управління, та іншими відносинами, що складають предмет галузі цивільного права, який базується на єдиній для усіх цих відносин матриці, якою є майнова та організаційна автономія учасників, їхні вільне волевиявлення щодо виникнення правових відносин та визначення їх характеру, самостійній майновій відповідальності.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 18, 19-20, 21-22. С. 144.
2. Спасибо-Фатєєва І. В. Вчення про корпоративні права та цивілістична доктрина. Право України. 2014. № 6. С. 84.

3. Кузнецова Н. С. О корпоративном праве и корпоративном законодательстве Украины: проблемные вопросы. Гражданское право. 2013. № 4. С. 10.
4. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50-51. С. 384.
5. Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. Київ: Істина, 2005. С. 259-260.
6. Ломакин Д. В. Корпоративные правоотношения: общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах. Москва : Статут, 2008. С. 27.
7. Корпоративное право: Актуальные проблемы теории и практики / В. А. Белов и др. Москва: Издательство Юрайт, 2019. С. 24.

Shpak M. V.

ORCID 0000-0003-2119-3828

Candidate of Sciences of Law (PhD in Law),

Master of Law with Honours,

Lecturer of the Department of Civil Procedure

Yaroslav Mudryi National Law University

Kharkiv, Ukraine

CERTAIN ASPECTS OF PROVIDING OF LEGAL AID IN CIVIL CASES ON THE EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Studying the issue of providing legal aid in civil proceedings in the Republic of Azerbaijan, it should be emphasized that there are separate international treaties between this country and Ukraine which regulate a number of issues and principles of legal aid.

The expediency of studying the peculiarities of the realization of right to legal (law) aid in civil cases in the Republic of Azerbaijan is that it can be useful in improving the national Ukrainian legal practice in the functioning of this right. It is worth emphasizing that scientific research in the study of problems related to legal (law) aid and Bar in the Republic of Azerbaijan were observed by well-known lawyers as: A. I. Mustafazade, A. Kh. Rustamzade, D. Gonchar, A. R. Bagirov and others.

Speaking about the international bilateral agreement between the Republic of Azerbaijan and Ukraine on the realization of legal (law) aid, it should be noted the current Agreement on Legal Aid and Cooperation between the Prosecutor General's Office of Ukraine and the Prosecutor's Office of the Republic of Azerbaijan dated 17.05.1994. Prescriptions of certain issues of legal aid in civil cases (including the realization of certain errands in civil and family cases) are set in this document [1].

Speaking about the constitutional provisions of the Republic of Azerbaijan on legal (law) aid, it is worth paying attention to the information enshrined in the constitution of this country. According to the information on the website of the Ministry of Transport, Communications and High Technologies of the Republic of Azerbaijan, the Constitution of the Republic of Azerbaijan provides Article 61, which states that everyone has the right to receive qualified legal aid [2].

Connecting the peculiarities of the functioning of institute of legal (law) aid with the existence of the bar as an institution designed to provide legal aid (including in civil cases), it should be noted that in recent years the activity of the Ukrainian National Bar Association (UNBA) and Azerbaijani Bar Association is directed to improve cooperation between the bar associations of these countries [3].

Speaking about functioning of the Bar in the Republic of Azerbaijan, it should be emphasized that according to the information data from 08.11.2017 from January 1, 2018, in the Republic of Azerbaijan (where the population is 10 million people) citizens can be presented in court only by members of the Bar Association, who are only 905 people in the whole country [4]. According to the Chairman of the Bar Association of Azerbaijan, A. R. Bagirov, improving the mechanism of providing the right to legal aid, improving its effectiveness, especially the formation of the regulatory basis and free legal aid in the Republic of Azerbaijan today is a priority of public authorities, scientists and various public organizations [5, p. 16].

Analyzing the problems concerning the participation of lawyers in civil proceedings in the Republic of Azerbaijan, it should be noted that according to the website of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan, the Civil Procedure Code of this country provides for Article 67 where states that in the courts of cassation, in the case of filing an additional cassation appeal against judicial acts, at presence of reviewing the case on newly discovered circumstances, the persons who are involved in the case, participate in the court only in the presence of a lawyer [6].

The opinion of well-known legal scholars A. I. Mustafazade and A. Kh. Rustamzade (Republic of Azerbaijan) is interesting, studying the problems of role of institute of professional Bar in the protection of violated rights of citizens in the Republic of Azerbaijan, they believe that there are objective and subjective reasons that affect the functioning and development of the institute of professional Bar in the Republic of Azerbaijan. According to these authors, one of the main reasons is that the number of lawyers in the Republic of Azerbaijan is significantly less than in foreign countries [7, p. 11].

Comparing the Bar of Ukraine and the Bar of the Republic of Azerbaijan, there is a tendency that in these countries there is a significant difference in the number of lawyers who provide legal (law) aid (including in civil cases).

Therefore, given the plentiful cooperation between Ukraine and the Republic of Azerbaijan on the realization of legal (law) aid (including in civil cases), in our opinion, it is necessary to conclude and sign a new profile agreement between these countries, in which it would be appropriate to regulate more deeply the principles of international cooperation on legal aid in civil cases (in particular with regard to free legal aid).

Bibliography:

1. Угода про правову допомогу і співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Прокуратурою Азербайджанської Республіки від 17.05.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_014#Text (Date of Access: 26.07.2020).
2. Конституція Азербайджанской Республики. Сайт Министерства транспорта, связи и высоких технологий Азербайджанской Республики. URL: <https://mincom.gov.az/ru/view/pages/13/> (Date of Access: 26.07.2020).
3. НААУ та Колегія адвокатів Азербайджану активізуватимуть співпрацю. URL: <https://unba.org.ua/news/5019-naau-ta-kolegiya-advokativ-azerbajdzhanu-aktivizuvatimut-spivpracyu.html> (Date of Access: 26.07.2020).
4. Один на 10 тысяч: адвокаты в Азербайджане стали монополией. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-41916767> (Date of Access: 26.07.2020).
5. Багиров А. Р. Генезис и развитие права на получение юридической помощи. *Евразийская адвокатура*. № 5. 2016. С. 11–16. URL: <https://readera.org/eurasian-advocacy/2016-5-24> (Date of Access: 26.07.2020).

6. Правила подачи кассационной жалобы в Коллегию Верховного Суда по Гражданским делам и Экономическим спорам. Сайт Верховного Суда Азербайджанской Республики. URL: <http://supremecourt.gov.az/ru/static/view/38> (Date of Access: 26.07.2020).
7. Мустафазаде А. И., Рустамзаде А. Х. Роль института профессиональной адвокатуры в защите нарушенных прав граждан в Республике Азербайджан. *Экономика. Право. Общество*. № 4. 2017. С. 6–14. URL: <https://epo.rea.ru/jour/article/view/130/123#> (Date of Access: 26.07.2020).

СЕКЦІЯ 4. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Поліщук В. В.

аспірант

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В МЕДІАЦІЇ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРАХ

В останні роки медіація стала більш звичним способом врегулювання спорів. При цьому, для усіх учасників медіації найбільш важливу частину процесу становить порядок забезпечення принципу конфіденційності. Правила конфіденційності процесу існують для того, щоб сторони могли довіряти одна одній та надавати необхідні докази і робити твердження, які за межами цього процесу не можуть бути використані проти них.

Разом з тим, на сьогодні у світі існує велика розбіжність у стандартах конфіденційності. Для прикладу, в судах Австралії медіатори можуть бути викликані в якості свідків. У Швеції, Бельгії та Італії адвокати, які виступали медіаторами у справах, можуть посилатися на угоду про медіацію [4]. Австралійський дослідник Джон К. Артур висловлює думку, що у контексті медіації конфіденційність може бути як між сторонами, так і між медіатором та сторонами [1]. Все це охоплює принцип конфіденційності процесу медіації.

Як стверджують дослідники із Шотландії Ендрю Агапіу та Брайан Кларк, потреба в забезпеченні принципу конфіденційності під час медіації важлива з низки причин. Перш за все, конфіденційність забезпечує створення умов довіри для усіх учасників процесу медіації. По-друге, конфіденційність процесу має зв'язок з принципом нейтральності медіатора [2]. Медіатор має бути впевненим у процесі та своїх правах.

Медіація може бути, дійсно, ефективним способом врегулювання спору та економити витрати сторін, але успіх медіації багато в чому залежить саме від конфіденційності, що необхідна для переконання сторін бути відвертими у своїх переговорах та у взаємодії з медіатором.

Основою забезпечення конфіденційності, як зазначає Джон К. Артур, є угода про медіацію, де і передбачаються основні права та обов'язки щодо дотримання цього принципу [1]. З цією думкою погоджується і британський дослідник Мрінал Віджай, який стверджує, що ідеальна угода про медіацію обов'язково включає положення щодо нерозголошення інформації, яка отримана у процесі медіації [4].

Разом з тим, умови про конфіденційність можуть бути і окремим документом у медіації. Для цього учасники медіації та медіатор підписують угоду про конфіденційність, яка надає можливість сторонам розробляти положення, що будуть забезпечувати їхні потреби під час медіації.

Угода про конфіденційність має відображати інформацію, яка надає розуміння учасникам медіації щодо обсягу та обмежень захисту конфіденційної інформації. В угоді про конфіденційність може бути передбачено, які форми спілкування захищаються та у який спосіб [3]. Окремими пунктами вказується, що повідомлення, які зроблені на спільних сесіях, або ті, які були оголошено на індивідуальних сесіях становлять конфіденційну інформацію; сторони не будуть здійснювати запис процесу медіації [3].

У той же час, принцип конфіденційності може створювати і проблеми для учасників медіації. Мрінал Віджай зазначає, що існують випадки, коли, порушуючи принцип конфіденційності, сторона використовує докази, зібрані у процесі медіації, під час судового розгляду. Дослідник стверджує, що проблема захисту конфіденційності у процесі медіації може бути вирішена через допустимість доказів під час розгляду справи в суді [4].

Таким чином, принцип конфіденційності сприяє створенню умов довіри для учасників медіації, надає можливість уникнення розголосу спору і зберігає комерційну таємницю бізнесу. На переконання Мрінал Віджай, принцип конфіденційності забезпечує переваги медіації як способу врегулювання господарських спорів, у сфері інтелектуальної власності та інформаційних технологій [4]. З цим власне і варто погодитися.

Список літератури:

1. John K Arthur. Confidentiality and privilege in mediation [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://svensonbarristers.com.au/wp-content/uploads/2017/07/Confidentiality_and_Privilege_in_Mediation_Australian_perspective_final_.pdf

2. Andrew Agapiou and Bryan Clark. The practical significance of confidentiality in mediation [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://strathprints.strath.ac.uk/60712/1/Agapiou_Clark_CJQ_2017_The_practical_significance_of_confidentiality.pdf
3. Protecting the confidentiality of dispute resolution proceedings. A guide for federal workplace ADR program administrators. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.adr.gov/pdf/final_confid.pdf
4. Mrinal Vijay. The Dilemma of Balancing the Administration of Justice and the Preservation of Confidentiality in the Mediation Process. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://eprints.lse.ac.uk/87682/1/Vijay_Dilemma%20of%20Balancing_2016.pdf

СЕКЦІЯ 5. ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Алімов О. Ю.

*старший судовий експерт відділу досліджень
у сфері інформаційних технологій
Дніпропетровського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМАТИКА ГЕНДЕРНОГО ДИСБАЛАНСУ В ТРУДОВІЙ СФЕРІ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ НА ПРИКЛАДІ ОДНІЄЇ З ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

Процес соціально-економічного розвитку України супроводжується посиленням диференціації суспільства. Одним з проявів залишається гендерна нерівність. Існування гендерної нерівності в суспільстві сповільнює економічне зростання, послаблює систему державного управління та знижує ефективність виконання державних програм розвитку. Розв'язання гендерних проблем потребує концептуального визначення, формування та реалізації гендерної політики, як основи гендерної культури та розвитку гендерної активності жінок і чоловіків.

Тому виникає об'єктивна необхідність в проведенні гендерних перетворень, інтеграції гендерної перспективи в усі програми розвитку українського суспільства.

Досягнення рівності між чоловіками та жінками – передумова забезпечення стабільного розвитку суспільства на принципах свободи, рівності, справедливості та толерантності.

Так, в ході досліджень встановлено, що частка жінок серед керівників підприємств та підприємців в Дніпропетровській області становить порядка 40%.

За результатами проведеного аналізу рівня гендерного дисбалансу в органах виконавчої системи України, зокрема на прикладі однієї з державних спеціалізованих науково-дослідних установ судової експертизи Міністерства внутрішніх справ України,

а саме Дніпропетровського НДЕКЦ МВС, встановлено, що чисельність працюючих станом на кінець першого кварталу 2020 року в установі складає 374 особи, при цьому, співвідношення чоловіків та жінок – 60% та 40% відповідно.

Слід зазначити, що диференціація даного співвідношення різниться за спеціалізацією діяльності окремих відділів, так відділ автотехнічних досліджень та криміналістичного дослідження транспортних засобів і сектор з контролю якості та метрологічного забезпечення стовідсотково складаються з фахівців чоловічої статі, а в відділах, що забезпечують функціонування установи (бухгалтерія, сектори докуметального та кадрового забезпечення та сектор з організаційно-методичного забезпечення та організації наукової роботи) всі фахівці – жіночої статі.

Відділи за спеціалізаціями криміналістичних видів досліджень та досліджень у сфері інформаційних технологій складаються з 70–80% чоловічого складу.

З огляду на вище сказане, можна визначити, що є види діяльності очолювані переважно жінками, та ті, які очолюють переважно чоловіки, (так звані «жіночі» та «чоловічі» професії) проте є й ті які є гендерно збалансованими (наприклад, відділи економічних досліджень та будівельних та земельних досліджень: рівне співвідношення чоловіків та жінок).

Слід зазначити, що за результатами проведеного аналізу територіальних підрозділів – науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України 24 областей щодо співвідношення чоловіків та жінок на керівних посадах цих установ встановлено, що в середньому співвідношення чисельності чоловіків та жінок складає – 87% проти 13%

Лідерами за рівнем гендерного дисбалансу в зайнятті керівних посад серед проаналізованих установ України є Вінницький НДЕКЦ МВС України, Харківський НДЕКЦ МВС України, так як в складі керівництва взагалі відсутні особи жіночої статі. При цьому, аналогічна ситуація спостерігається в інших областях, зокрема в Волинській, Житомирській, Кіровоградській, Хмельницькій, Черкаській, Хрсонській, Чернігівській та інших.

Проте, необхідно відзначити, що в таких областях як Дніпропетровська та Одеська, показник співвідношення чисельності чоловіків та жінок в керівному складі експертної установи складає 50% чоловіків та 50% жінок, Запорізька – 60% та 40%, Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська – 75% та 25%, Київська, Полтавська, Чернівецька – 80% та 20% [1–22].

Підводячи підсумки, можемо сказати, що в Україні, як і в цілому світі, існує дискримінація і чоловіків, і жінок. Рівність жінок і чоловіків має стати реальністю в новій демократичній Україні, яка планує увійти до європейської спільноти. Необхідно визначити фактори, які перешкоджають жінкам досягти рівності в суспільстві, а також вживати заходи, спрямовані на протидію та унеможливлення гендерної дискримінації.

Гендерна рівність є одним з основних аспектів загальнолюдського принципу рівності, який безпосередньо пов'язаний з правовим статусом людини і громадянина як центральним інститутом права. Його складовими частинами є: рівні права, рівні свободи, рівні обов'язки жінки та чоловіка, врахування особливостей (фізіологічних, психологічних та ін.) статей в процесі правового регулювання та система засобів гарантування рівності можливостей. Зазначається, що дискримінація прав жінок, що формувалася протягом довгого періоду історії людства, існує майже в усіх сферах суспільного життя та глибоко вкоренилася в суспільну свідомість. В цьому питанні Україна не є винятком.

Проаналізований обсяг даних дає можливість визначити гендерну проблематику праці та лідерство жінок в професійній сфері, зокрема і в сфері діяльності Експертної служби МВС, як ключовим фактором впровадження комплексу заходів щодо сприяння досягненню рівноправного статусу чоловіка та жінки.

Так, за результатами вище наведених досліджень можна визначити основні напрями розв'язання проблемних питань гендерної рівності у соціально-трудовій сфері діяльності на рівні науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України та українського суспільства загалом:

1. Дієвим способом усунення дискримінації жінок в Україні є імплементація комплексу відповідних галузевих законів України та підзаконних нормативно-правових актів, з чітко сформульованими правовими приписами; реалізація принципів рівноправності чоловіків та жінок в значній мірі залежить від досконалості правового механізму регулювання суспільних відносин. Перш за все це стосується впровадження гендерних квот щодо однакового розподілу фахівців чоловічої та жіночої статі на займання керівних посад в органах виконавчої влади та відповідного встановлення рівних можливостей щодо отримання однакових засобів для існування. Суттєвим способом усунення дискримінації щодо жінок на ринку праці є подальша розробка спеціальних заходів на законодавчому рівні, які сприяли б полегшенню жінкам доступу до

роботи, що відповідають їх здібностям, сприяли б отриманню жінками високооплачуваних посад, заохочували працедавців приймати жінок на відповідальні посади. Слід також підсилити спрямування норм трудового законодавства на захист прав працюючих жінок, які мають дітей.

2. Гендерний дисбаланс в оплаті праці та кар'єрному рості забезпечити шляхом викорінення фактів прямої дискримінації та подолання стереотипів існування «жіночих» і «чоловічих» професій, які посилюються низьким професійним статусом та низькими рівнями оплати праці в галузях з домінуючою жіночою зайнятістю, розширення можливостей щодо залучення жінок до системи отримання освіти впродовж життя.

3. Трансформація сталих стереотипів щодо традиційного розподілу гендерних ролей в суспільстві, в тому числі, на основі більш широкого залучення засобів масової інформації до висвітлення гендерних проблем в Україні, вироблення ними кодексів етики, які не допускать дискримінацію за статтю через засоби масової інформації, та активізації діяльності недержавних організацій, зусилля яких спрямовані на попередження гендерної дискримінації.

4. Впровадження механізмів реалізації гендерної політики з урахуванням міжнародного досвіду таких передових за гендерним показником країн, як Ісландія, Норвегія, Фінляндія чи Швеція.

5. Формування гендерної культури працівників Експертної служби МВС.

6. Необхідна зміна як суспільних ідеалів, так і свідомості, що є дуже складним завданням, вирішення якого можливе лише за умови поєднання зусиль чоловіків та жінок – співробітників, керівного складу, держави щодо досягнення гендерної рівності в правоохоронних органах України. Головною, нарешті, має стати ідея обіймання посад в зазначених органах професіоналами, що відбираються за ознакою компетентності, за діловими та моральними якостями, а не залежно від статі. Адже впровадження гендерного паритету в Експертній службі МВС є також запорукою комфортного психоемоційного стану як чоловіків, так і жінок у змішаних трудових колективах, що сприятиме успішному виконанню ними професійних обов'язків і, у свою чергу, приведе до підвищення ефективності діяльності, як окремого підрозділу, так і системи МВС у цілому.

Список літератури:

1. Вінницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.vn.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
2. Волинський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.volyn.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
3. Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <https://ndekc.dp.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
4. Донецький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <https://ndekc.dn.ua/> (дата звернення: 13.04.2020).
5. Житомирський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://www.ndekc.zhitomir.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
6. Закарпатський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc-zakarpattia.org> (дата звернення: 13.04.2020).
7. Запорізький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.zp.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
8. Івано-Франківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://www.ndekc.if.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
9. Київський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.kiev.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
10. Кіровоградський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc-kirovograd.org.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
11. Луганський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://luga-ndekc.com.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
12. Львівський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.lviv.ua> (дата звернення: 13.04.2020).

13. Миколаївський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.mk.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
14. Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://expertise.odessa.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
15. Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <https://poltavandekc.pp.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
16. Рівненський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <https://ndekc.mvs.gov.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
17. Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <https://ndekc.gov.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
18. Тернопільський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://www.ndekc.te.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
19. Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.kh.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
20. Херсонський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://www.ndekc-ks.gov.ua/wp> (дата звернення: 13.04.2020).
21. Хмельницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://ndekc.km.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
22. Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <https://ndekc.ck.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
23. Чернігівський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <http://www.ndekcmvs.cn.ua> (дата звернення: 13.04.2020).
24. Чернівецький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – офіційна домашня сторінка : вебсайт URL: <https://www.ndekc.cv.ua> (дата звернення: 13.04.2020).

СЕКЦІЯ 6. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО

Піддубна Д. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
факультету № 3*

*Донецького юридичного інституту
Міністерства внутрішніх справ України
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ У МЕЖАХ ПОЛЬОВОГО ОЦІНЮВАННЯ НАСІННИЦЬКИХ ПОСІВІВ

Нагальним, а відповідно актуальним є напрям забезпечення якості та безпечності харчових продуктів. Адже, статистичні дані засвідчують негативні показники щодо захворюваності, смертності, народження із вадами тощо. Відомо, що людина складається із того, що вона споживає, тобто якість та безпечність харчових продуктів формує загальне здоров'я кожної людини. Таким чином, можемо зазначити, що здоров'я нації в межах кожної країни – це пріоритетний напрям роботи держави.

Безперечно, забезпечення якості та безпечності харчових продуктів вміщує в себе складний та комплексний характер. Його складові характеризуються різноплановістю, а елементи – розгалуженістю, що можливо здійснювати через об'єкт, тобто через, що саме виникають суспільні відносини, суб'єкт, тобто між ким безпосередньо. В залежності від таких основних критеріїв до розмежування, необхідно визначити і різність нормативно-правового характеру.

Безпосередньо, зазначений науковий доробок спрямований на розгляд забезпечення якості та безпечності харчових продуктів, зокрема через польове оцінювання насіннєвого матеріалу. Визначений напрям обґрунтовується зверненням нормативно-правової бази на врегулювання зазначеного питання.

Так, в Україні діє Державна Служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. У відповідності до інформації, що розміщена на офіційному сайті зазначеної Служби, можливо констатувати: «нагадуємо суб'єктам господарювання, які займаються виробництвом насіння для власних потреб та з метою реалізації, про перелік документів, які необхідно подати для проведення польового оцінювання насінницьких посівів, та строки їх подачі» [1]. Цікавим є те, що визначено, саме суб'єктів, які займаються виробництвом насіння для власних потреб та з метою реалізації, а відповідна діяльність відбувається у межах Постанови Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та форм сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал від 21 лютого 2017 року № 97 [2], а також Закону України «Про насіння і садивний матеріал» [3]. Однак, у відповідності до Постанови [2] передбачається, що терміни вживаються у зазначенні, наведеному в Законі України «Про насіння та садивний матеріал», а поміж суб'єктів визначено – суб'єкт насінництва та розсадництва (далі – заявник). Таким чином, керуючись передбаченими нормами та задля розуміння і розкриття вживаних термінів маємо здійснювати їхнє розкриття через норми Закону [3].

Безпосередньо за Законом: у преамбулі визначається, що «цей Закон визначає основні засади виробництва та обігу насіння і садивного матеріалу, а також порядок здійснення державного контролю за ними. Дія цього Закону не поширюється на діяльність фізичних осіб щодо виробництва, зберігання, транспортування та/або використання насіння та садивного матеріалу для задоволення власних потреб, не пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, а також на обіг насіння і садивного матеріалу генетично модифікованих організмів (рослин), що регулюється спеціальним законодавством» [3]. Виникає питання, як співвідносити, а головне застосовувати те зазначення на сайті Служби [1] із нормами Закону [3].

Додатковим підтвердженням щодо суб'єктного складу можливо навести норму статті 3 Закону – суб'єкти насінництва та розсадництва за якою: «до суб'єктів насінництва та розсадництва належать фізичні особи – підприємці та юридичні особи, які здійснюють виробництво насіння та/або садивного матеріалу для його реалізації відповідно до цього Закону» [3].

Таким чином, можемо констатувати, що у відповідності до визначених нормативно-правових актів, на сьогодні, досить чітко

визначена процедура здійснення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та форм сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал, у тому числі і щодо польового оцінювання насінницьких посівів. Однак, до викоренення має бути піддано подібні зазначення на офіційних сайтах, у даному випадку на сайті Державної Служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Адже, додаткове таке втручання у приватну діяльність безпосередньо порушує норми приватного права, які передбачаються рядом нормативно-правових актів, утому числі і відповідними міжнародними конвенціями. А черговим підтвердженням зазначеному, можливо визначити і Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 04.10.2018 року № 476 Про затвердження Методичних вимог у сфері насінництва щодо збереження сортових та посівних якостей насіння зернових культур [4] за яким: «Методичні вимоги поширюються на насіння пшениці м'якої, пшениці твердої, пшениці полби, пшениці спельти, жита, тритикале, ячменю, вівса, рису, проса, гречки, а також кукурудзи і сорго в частині показників сортової та фізичної чистоти, вмісту насіння інших видів культурних рослин і бур'янів та застосовуються органами виконавчої влади, підприємствами, установами, організаціями, що належать до сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства України, науково-дослідними установами, аудиторами із сертифікації (агрономами-інспекторами), суб'єктами насінництва. Методичні вимоги розроблені з метою імплементації положень Директиви Ради ЄС 66/402/ЄЕС про реалізацію насіння злаків та Насінневих схем сортової сертифікації насіння Організації економічного співробітництва та розвитку, призначеного для міжнародної торгівлі, переглянуті та схвалені рішенням Ради ОЕСР С(2000)146 від 28 вересня 2000 року» [4].

Список літератури:

1. В Україні розпочинається перший етап проведення польового оцінювання насінницьких посівів. URL: http://www.consumer.gov.ua/News/4969/V_Ukraini_rozpochinaetsya_pershiy_etap_provedennya_polovogo_otsinyuvannya_nasinnitskikh_posiviv
2. Про затвердження Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та форм сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал:

Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2017. № 97.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/97-2017-п>

3. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002. № 411-IV. Ред. від 04.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15>
4. Про затвердження Методичних вимог у сфері насінництва щодо збереження сортових та посівних якостей насіння зернових культур: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 04.10.2018. № 476. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-18>

СЕКЦІЯ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Дончик В. В.

аспірант

Національної академії управління

м. Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-РЕЗИДЕНТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Визначення фізичних осіб як суб'єктів зарубіжних фінансових операцій більш вдало викладене в Законі України «Про режим іноземного інвестування», бо використовує цивільну категорію «фізична особа», натомість Закон України «Про інвестиційну діяльність» оперує конституційним поняттям «громадянин». Проте обидва ці законодавчі акти виключають зі сфери своєї дії осіб без громадянства, що унеможливує правове забезпечення їх фінансової діяльності. Цей недолік виправлено у положеннях Закону України «Про інноваційну діяльність». Для визначення осіб, які можуть користуватися правами та гарантіями іноземного інвестора, в національному законодавстві застосовується критерій громадянства (для фізичних осіб) [1, с. 17].

Такий же підхід до визначення фізичних осіб як суб'єктів зарубіжних фінансових операцій є і в двосторонніх договорах з питань руху інвестицій та статусу інвесторів, укладених Україною з іноземними державами. В Угоді між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій від 05.02.2015 [2, с. 65] термін «інвестор Договірної Сторони» означає фізичну особу, яка має громадянство цієї Договірної Сторони відповідно до її чинного законодавства; або підприємство цієї Договірної Сторони, що здійснює інвестиції на території іншої Договірної Сторони. Термін «підприємство Договірної Сторони» означає будь-яку юридичну особу належним чином створену та таку, що здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства цієї Договірної Сторони [1, с. 18].

Положення багатосторонніх міжнародних угод, наприклад, Сеульської конвенції 1985 р. [3], містять інші підходи до визначення особи – іноземного інвестора. Відповідно до її статті 13 інвестором, на якого поширюються закріплені Конвенцією гарантії, може бути будь-яка фізична особа, що є громадянином країни-члена, яка не є приймаючою країною, а також комерційна юридична особа, що створена, і її основні установи знаходяться на території країни-члена або більша частина її капіталу належить країні-члену або країнам-членам чи її громадянам за умови, що така країна-член не є приймаючою країною. Головним критерієм застосування закріплених гарантій до інвестора є місце, куди вкладаються інвестиції, тобто, якщо громадянин України, що проживає в Швейцарії, здійснить інвестицію на території України, то він за законодавством України не набуде статусу іноземного інвестора та не користуватиметься відповідними гарантіями. Проте згідно з міжнародно-правовими актами умовою використання гарантій іноземним інвестором є саме переміщення їх через митний кордон приймаючої країни, про що свідчить пункт (с) Сеульської конвенції, за яким за спільною заявою інвестора та приймаючої країни Рада директорів може кваліфікованою більшістю голосів розповсюдити право на отримання гарантії на фізичну особу, яка не є громадянином приймаючої країни, чи більша частина капіталу якої знаходиться у володінні її громадян, за умови, що активи, які інвестуються, переміщуються в приймаючу країну закордону [1, с. 20].

На думку С.В. Красножон, детермінація цілей діяльності індивідуального учасника на зарубіжному фінансовому ринку повинна відбуватися з врахуванням наступних моментів:

- загальний принцип здійснення інвестиційної діяльності – зростання добробуту фізичної особи;
- зростання добробуту включає в себе і суто грошовий аспект – перевищення доходів над витратами інвестора, і нематеріальний – який включає інші форми зростання добробуту;
- цілі враховують специфіку фінансових інструментів, їх правову та економічну природу і характеристики, а також особливості сформованих на рівні фізичної особи заощаджень [4, с. 84].

Інвестиційна діяльність фізичних осіб на різних сегментах зарубіжного фінансового ринку характеризується неоднозначністю та фрагментарністю процесів. Головну роль у залученні заощаджень фізичних осіб на зарубіжний фінансовий ринок упродовж тривалого

періоду відіграє депозитний ринок, який за своїми обсягами значно випереджає інші сегменти фінансового ринку. Позитивну динаміку демонструють інвестиції через недержавні інститути спільного інвестування. Абсолютно відсутні індивідуальні інвестиції на зарубіжних ринках державних та муніципальних боргових цінних паперів та на ринку корпоративних облігацій. Масове володіння акціями фізичними особами має неринковий характер і пояснюється процесами сертифікатної приватизації [5, с. 26].

Як причину вищезазначеного, дослідники пропонують ієрархію індивідуального інвестування та визначення головних стримувальних чинників для індивідуальних інвестицій у різні інструменти зарубіжного фінансового ринку в розрізі наступних складових: нормативних обмежень на купівлю фінансових інструментів; технічного доступу до ринків, дохідності, ризику та особистого досвіду зарубіжного інвестування та уподобань [6, с. 3-8].

Тому, основну мету діяльності індивідуальних інвесторів на зарубіжному фінансовому ринку можна сформулювати наступним чином – спрямування сформованих заощаджень на купівлю фінансових інструментів для реалізації різноманітних майнових та немайнових прав, передбачених умовами випуску, внаслідок чого збільшиться добробут індивідуального інвестора, а також досягнуті певні соціальні цілі. Таким чином, незважаючи на неоднорідність заощаджень фізичних осіб, всі вони за певних умов можуть розглядатися в якості інвестиційних ресурсів для купівлі фінансових інструментів. Зважаючи на досить складний мотиваційний механізм індивідуальної інвестиційної діяльності на зарубіжному фінансовому ринку, можливо говорити про певну сукупність цілей, а не про одну єдину ціль. Відповідно, необхідно розглянути питання щодо відповідності фінансових інструментів встановленим характеристикам інвестиційного процесу на рівні конкретної фізичної особи [4, с. 85].

Отже, фізична особа-резидент як суб'єкт зарубіжних фінансових операцій є повноцінним і окремим суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності. Даному суб'єкту притаманні специфічні адміністративно-правові характеристики, серед яких слід виділити наступні:

- специфічний адміністративно-правовий режим ведення зовнішньоекономічної діяльності, що не вимагає національного ліцензування;

- особа-резидент як суб'єкт зарубіжних фінансових операцій не обтяжена податковим режимом в Україні і тому по суті не є

суб'єктом господарської діяльності у рамках національного господарського і адміністративно-правового регулювання;

– особа-резидент як суб'єкт зарубіжних фінансових операцій здійснює свою фінансову діяльність із приватними заощадженнями у двох основних сегментах фінансового ринку зарубіжних країн: у сфері банківського та фондового фінансування.

Список літератури:

1. Тищенко Ю. Визначення статусу суб'єктів інвестиційної діяльності / Ю. Тищенко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2017. – № 3. – С. 16-23.
2. Угода між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій від 05.02.2015. Офіц. вісн. України. 2016. № 3. Ст. 224.
3. Сеульська конвенція про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій від 11.10.1985. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_268.
4. Красножон С.В. Інвестиційна діяльність індивідуальних інвесторів / С.В. Красножон // Перспективні інновації в науці, освіті, виробництві та транспорті 2007 : Міжнар. наук.-практ. конф. : зб. тез. – Одеса, 2007. – С. 83-85.
5. Красножон С.В. Домогосподарства на фондовому ринку: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії / С.В. Красножон // Ринок цінних паперів – 2005. – № 11-12. – С. 25-28.
6. Красножон С.В. Вплив факторів інвестиційного клімату на індивідуальне інвестування / С.В. Красножон // Ринок цінних паперів. – 2011. – № 3-4. – С. 3-8.

Карелін В. В.

*доктор юридичних наук, капітан,
науковий співробітник науково-дослідного відділу
проблем педагогіки у військовій сфері
науково-дослідного управління військово-гуманітарних
досліджень науково-дослідного центру
Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ЩОДО ЗАВДАНЬ СТРУКТУР ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Питання здійснення цивільно-військового співробітництва в умовах проведення операції об'єднаних сил в окремих районах Донецької та Луганської областей є актуальними у наш час, оскільки саме воно багато в чому визначає ефективність діяльності Збройних Сил України і як наслідок – мир та порядок у державі. Це, на нашу думку, зумовлює необхідність розгляду цього питання більш глибоко.

Дослідження проблеми цивільно-військового співробітництва в умовах проведення операції об'єднаних сил в окремих районах Донецької та Луганської областей є однією із малодосліджених проблем в науці адміністративного права. Розуміння проблематики цього питання, а також недосконалість законодавства і правозастосовної практики, необхідність приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів, підвищення ефективності дії вже існуючих правових норм і правових інститутів держави; формування позитивної правової свідомості та правомірної поведінки як військовослужбовців, так і цивільного населення прифронтових територій Донецької та Луганської областей вказують на своєчасність дослідження цього питання.

Цивільно-військове співробітництво – це систематична, планомірна діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів, утворених відповідно до законів України по координації та взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою формування позитивної громадської думки і забезпечення

сприятливих умов для виконання Збройними Силами України покладених на них завдань та функцій шляхом надання допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності з використанням військових та невійськових сил та засобів [1].

Управління цивільно-військового співробітництва – орган Збройних сил України, що був створений у 2014 році для координації взаємодії силових структур з місцевою владою, бізнесом та міжнародними організаціями для вирішення проблем цивільного населення у зоні збройного конфлікту на сході України [1].

Основні завдання структур ЦВС України – проведення заходів з формування позитивної громадської думки щодо діяльності Збройних Сил України, зокрема під час участі в стабілізаційних (антитерористичних) операціях, під час введення правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, операціях з підтримання миру і безпеки та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; оцінка розвитку політичної, соціально-економічної, екологічної, санітарно-епідеміологічної ситуації, міжконфесійних та міжетнічних відносин з метою визначення дестабілізуючих факторів у районах дислокації військових частин та підрозділів Збройних Сил України (українських миротворчих контингентів) і прогнозування їх впливу на умови виконання завдань; аналіз місцевих політичних, культурних, історичних, етнічних особливостей, стану національного та місцевого управління, економічного розвитку, потреб місцевого населення, міграції (переміщення) населення, присутності і діяльності міжнародних урядових і неурядових організацій, а також релігійних та інших організацій; співпраця з цивільним населенням, місцевими органами влади, міжнародними урядовими і неурядовими організаціями, а також релігійними та іншими організаціями в зоні діяльності військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою створення сприятливих умов виконання завдань; взаємодія з місцевими органами влади щодо надання в установленому порядку військовим частинам та підрозділам Збройних Сил України підтримки у формі робіт, послуг і матеріальних засобів; надання допомоги місцевим органам влади в зоні діяльності військових частин та підрозділів Збройних Сил України з питань відновлення інфраструктури, забезпечення стабільності і безпеки, нормалізації життя цивільного населення; визначення можливостей місцевих органів влади, громадських, релігійних, міжнародних організацій щодо надання допомоги

цивільному населенню в зоні діяльності військових частин та підрозділів Збройних Сил України; координація зусиль місцевих органів влади, громадських і міжнародних організацій щодо збалансованого використання ресурсів для відновлення об'єктів цивільної інфраструктури та забезпечення допомоги цивільному населенню в зоні діяльності військових частин та підрозділів Збройних Сил України; сприяння створенню робочих місць для місцевого населення у сфері відновлення цивільної інфраструктури, підготовці відповідних кваліфікованих кадрів у взаємодії з місцевими органами влади, міжнародними та іншими організаціями; координація надання гуманітарної допомоги цивільному населенню в зоні діяльності військових частин та підрозділів Збройних Сил України; співпраця з місцевими лідерами, місцевим населенням у зоні діяльності військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою формування позитивної громадської думки щодо діяльності Збройних Сил України [2].

Після запровадження в Україні правового режиму цивільно-військового співробітництва на визволених територіях України підвищилася довіра місцевих жителів до діяльності Збройних сил України у районах дислокації військових частин та підрозділів угруповань військ. Надається допомога цивільному населенню визволених територій, а також організація взаємодії з іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами, місцевими органами влади, ЗМІ, різноманітними гуманітарними організаціями та приватним сектором у районах проведення операції об'єднаних сил.

Список літератури:

1. Голуби миру у військовій формі Ч.1 URL: <https://defence-ua.com/index.php/statti/8054-holuby-myru-u-viyskoviy-formi-ch1>.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до законів України «Про Збройні Сили України» та «Про оборону України» (щодо здійснення Збройними Силами України цивільно-військового співробітництва)» URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34.

Клименко К. О.

аспірант

Науково-дослідного інституту інформатики і права

Національної академії правових наук України

м. Київ, Україна

Ільченко О. М.

співробітник Служби безпеки України

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ЗАХОДІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ АДВОКАТУРИ

Новітнє суспільство вже давно є генератором інформаційно-комунікаційних технологій, які зайняли ключові ролі практично в усіх сферах життєдіяльності. Інформаційні процеси стали масштабними і багатовекторними напрямками наукової діяльності, що вийшли за межі виключно науково-технічних та постійно впливають на суспільні відносини. Все частіше виникає потреба у правовому регулюванні сучасних суспільних відносин, які формуються під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, особливо в сфері інформаційної безпеки. Це є актуальним і для адвокатури [1].

Правову основу у вирішенні проблем інформаційної безпеки в Україні формують Конституція України, Закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Служби безпеки України, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших державних органів, міжнародні угоди України з питань технічного захисту інформації, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. В Україні є актуальними понад 60 нормативних актів, які безпосередньо або опосередковано стосуються регулювання відносин у інформаційній сфері. Окрім цього, діє низка відомчих актів, тлумачень, методик, які є обов'язковими для виконання всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями під час виконання функцій із забезпечення захисту інформації. Регулятивно-правову основу забезпечення захисту інформації становлять: Закони України: «Про державну таємницю»; «Про доступ до публічної інформації»; «Про інформацію»; «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах [2].

На сьогодні в адвокатській діяльності використовуються всі цикли життєдіяльності інформації: отримання, створення, обробка, вибірка, модифікація, використання, розповсюдження, підготовка до зберігання, зберігання та знищення [2].

Кожний з наведених вище циклів потребує новітніх підходів до правових, організаційних, організаційно-технічних і технічних рішень захисту адвокатської інформації.

Так, розглянемо в стислому вигляді основні напрями розробки організаційних та організаційно-технічних заходів, які дозволять істотно підвищити рівень безпеки інформації під час здійснення адвокатської діяльності.

Організаційні заходи доцільно розробляти на основі рекомендацій серії міжнародних стандартів ISO/IEC27000 «Інформаційні технології. Методи забезпечення безпеки. Менеджмент інформаційної безпеки». В той же час, застосування організаційних заходів не може розглядатися як завершена функція. Дія організаційних заходів є безперервним процесом і потребує постійного нагляду, контролю, дисципліни та модернізації самих заходів, з метою протидії процесам неконтрольованого витоку та несанкціонованого доступу до адвокатської інформації.

Окрему увагу при роботі з інформацією слід приділити організаційно-технічним заходам та спрямувати їх на локалізацію каналів витоку інформації, таких як фізичні (обмеження доступу), технічні (акустичні, оптичні, радіопобічні електромагнітні випромінювання і наведення, спеціального впливу, підключення пристроїв та ліній зв'язку тощо) та логічні (фішинг, програми-трояни, програми-шпигуни, рекламі програми, доступ до акаунтів, електронну пошту тощо) [3].

Необхідно відзначити, що блокування несанкціонованого отримання інформації за допомогою технічних засобів є досить складним і ресурсним завданням. Навіть використання сучасних досить складних і дорогих технічних засобів захисту не дає достатньої гарантії захисту інформації. Досвід експлуатації комерційних технічних засобів свідчить, що випадки несанкціонованого доступу до інформації багато в чому визначаються безпечністю користувачів і зневагою до рекомендацій фахівців.

Слід констатувати, що на сьогодні не існує єдиного підходу до вирішення проблем захисту інформації в сфері адвокатури. Фактично кожен суб'єкт адвокатської діяльності на власний розсуд вчиняє певні дії забезпечення захисту інформації.

Також доцільно проаналізувати всі ризики пов'язані з інформаційною діяльністю адвоката. На основі проведеного аналізу розробити базову модель інформаційної безпеки суб'єктів адвокатської діяльності та рекомендації щодо її впровадження. Це дозволить, по-перше, підвищити загальний стан захисту інформаційних ресурсів адвокатів, по-друге, мінімізувати наслідки атак на такі ресурси та втрати даних. Модель повинна легко піддаватись формальному опису для подальшого її використання у процедурах автоматизації управління інформаційною безпекою.

Список літератури:

1. Костенко О.В. Шляхи запровадження електронних довірчих послуг в нотаріальному процесі / О.В. Костенко, В.В. Костенко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2018. – № 4. – С. 118.
2. Рудий Т.В. Засади захисту інформації в інформаційних системах підприємств / Т.В. Рудий, Л.М. Томаневич, О.І. Руда // Фаховий збірник «Актуальні проблеми економіки». – 2014. – № 2. – С. 152.
3. Schneier B., «Attack trees» Dr. Dobbs journal, vol. 24, no. 12, pp. 21–29, 1999

Маклюк Є. Д.

*аспірант кафедри адміністративного
та господарського права
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ПРАВОВА ПРИРОДА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЯК ВИД АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ

Заходом реалізації адміністративної відповідальності в Україні виступає інститут адміністративних стягень. Адміністративно-деліктне законодавство має на меті запобігання вчиненню нових правопорушень та виховання особи правопорушника. Усі види адміністративних стягень мають карний характер, проте цей прояв має різний тиск на особу, що залежить від виду передбаченого стягнення, а також є допоміжним засобом до первинних функцій у вигляді виховання та попередження протиправної поведінки у майбутньому.

У рамках системи адміністративних стягнень, попередження вивчали: І. Веремеєнко, Н. Хорощак, В. Колпаков, С. Ващенко, більш узько- спеціалізовано данну адміністративно-правову категорію вивчали Б. Дрейшев, Ю. Куразов. Наукові правці даних науковців були дослідженні та використанні для формування власних положень.

Попередження має своє місце у законодавчій системі адміністративних стягнень, проте у більшості випадків є недооціненою категорією, його ресурс не є повноцінно використаним, адже виступає як найменш сурове адміністративне стягнення, та на перший погляд має нульовий карний характер. Персонально-особисте, моральне, та психологічне стягнення, в одночас формують ресурс попередження, та виводять його на першу ланку у списку заходів адміністративного стягнення. Найм'якше адміністративне стягнення є реакцією на найменш значні порушення передбачені «Кодексом України про адміністративні правопорушення» такі як: деякі порушення правил дорожнього руху (ст. 125), порушення правил користування жилими будинками та приміщеннями (ст. 150), порушення правил тримання собак і котів (ст. 154) та інші [1].

Спрямування попередження полягає у інформуванні особи, надання обізнаності у тому що певні дії мають антигромадський характер, а певна соціальна категорія захищається адміністративним законодавством. Дієвий вплив попередження полягає в тому, держава, власним авторитетом, через уповноваженого представника, офіційно, попереджує правопорушник про неможливість вчинення певних дій у майбутньому, через їх протиправність.

Законодавства база визначає адміністративне попередження (ст. 24), надає йому статус основного адміністративного стягнення (ст. 25), дає легальне визначення та встановлює обов'язкову письмову форму (ст. 26) [1].

Попередження може бути застосовано стосовно осіб, дії яких не мають підвищену суспільну небезпеку, а КУпАП, в свою чергу, чітко визначає в яких саме випадках може бути застосований цей вид адміністративного стягнення у санкції відповідної статті.

Попередження вважається застосованим якщо воно було оформлене у відповідному до закону порядку. Таким чином ст. 26 КупАП, визначає необхідну письмову форму, та залишає можливість закону передбачити інші спеціальні способи фіксування. Можна зробити висновок що усне попередження не має силу

адміністративного стягнення, тому винесення письмової постанови є обов'язковою умовою для реалізації данного механізму [1].

При порівнянні з іншими стягненнями, робимо висновок що попередження не торкається майнового та інших прав порушника, проте залишає певний тягар, адже за статтею 39 особа на протязом року вважається такою, що притягувалася до адміністративної відповідальності. На нашу думку даний фактор є морально впливовим, та має позитивний виховний вплив на особу, що в цілкомо характеризується як законослухняна людина.

Серед ознак попередження можна виділити наступні: а) відповідна реакція держави на скоєне правопорушення, б) базується виключно на авторитеті держави, в) має виховний, привентивний, та повчальний характер, г) не потербує значих фінансових чи часових затрат.

Незважаючи на наявність регламентаційних норм права у данній сфері, можна констатувати нестачу законодавчого масиву для повноцінного використання попередження як ріально дієвий ресурс. Наприклад Т. А. Коломєць та Ю. Х. Куразов, вважають доречним доповнити законодавство можливістю застосовувати попередження не лише до фізичних, а й до юридичних осіб як суб'єктів адміністративної відповідальності. Прогалиною є відсутність засад, для швидкої зміни попереджень на більш сурові види адміністративних стягнень. Запропоновано створення публічного реєстру із переліком осіб, на яких було накладено адміністративне стягнення у вигляді попередження, та можливість швидкого доступу до нього уповноваженим особам та органам громадського контролю [2]. Також разом з вище згаданими науковцями підтримуємо думку Б. Дрейшева, що застосування попередження при наявності умислу є неефективним, через те що особа навмістно ігнорує моральні норми передбачені нормативно-правовими актами [3].

В цілому зазначимо що попередження як адміністративне стягнення є дієвим механізмом впливу на особу правопорушника, має виховну та привентивну функцію. Перевагою перед іншими видами стягнень виступає економність часу та коштів. Законодавчий масив потребує певного вдосконалення, що б надати конкретизуючих характер що до реалізації попередження.

Список літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

2. Коломоець Т. Попередження як вид адміністративного стягнення: доцільність його збереження та вдосконалення засад використання ресурсу в умовах реформаційних нормотворчих процесів в Україні / Т. Коломоець, Ю. Куразов // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 1. – С. 105-114. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_2013_1_13
3. Дрейшев Б.В. Предупреждение как вид административного взыскания / Б.В. Дрейшев // Известия вузов. Правоведение. – 1970. – № 3. – С. 51–59 (с. 58).

Овчаренко А. С.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ЯК НОВИЙ ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ

Сучасні цифрові технології змусили переоцінити матеріальні активи, поставивши їх в один ряд з нематеріальними – цифровими активами, які існують виключно в електронній формі. Спроби визначити сутність і ризики використання віртуальних активів у операціях, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних незаконним шляхом неодноразово робили компетентні міжнародні органи.

Так, 21 червня 2019 року Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (далі – ФАТФ) опублікувала Керівництво по застосуванню ризикоорієнтованого підходу до віртуальних активів і провайдерам послуг в сфері віртуальних активів (далі – Керівництво ФАТФ). Прийняттям даного документа ФАТФ ставила за мету зниження ризику відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, пов'язаних з використанням анонімних криптовалют, а також допомогу державам з розробкою локального законодавства в рамках регулювання цифрових активів. Одночасно ФАТФ прийняла Пояснювальну записку до Рекомендації про нові технології, яка встановлює додаткові вимоги для

віртуальних активів і провайдерів послуг у сфері віртуальних активів.

Таким чином у Керівництві ФАТФ була визначена загроза і вразливість крипто валют у відмивання грошей і фінансування тероризму. Зокрема, зазначається, що «віртуальні активи і пов'язані з ними фінансові послуги мають потенціал для стимулювання фінансових інновацій та ефективності і поліпшення фінансової інтеграції, але вони також створюють нові можливості для злочинців і терористів щодо відмивання свої доходів або фінансування своєї незаконної діяльності» [1].

ФАТФ звернуло увагу на те, що віртуальні активи можуть використовуватися для швидкого переміщення коштів по всьому світу, а також для сприяння різним видам фінансової діяльності. Однак, продукти або послуги, пов'язані з віртуальними активами, які сприяють здійсненню операцій під псевдонімами або забезпечують підвищений ступінь анонімності операцій, також являють підвищені ризики відмивання грошей, особливо якщо вони обмежують можливості провайдерів послуг віртуальних активів з ідентифікації (встановлення) бенефіціарів, а також з огляду на їх транскордонний характер.

Раніше, в 2018 році ФАТФ визначило віртуальний актив як цифрове вираз цінності, яке може цифровим чином звертатися або переводитися і може бути використано для цілей платежу або інвестицій. При цьому було уточнено, що віртуальні активи не включають в себе цифровий вираз фіатних валют і цінних паперів (тобто не можна назвати віртуальним активом, наприклад, електронні гроші, що випускаються банками). Крім того, ФАТФ пропонує розділити віртуальну валюту на два основних типи: конвертована і неконвертована. Віртуальна валюта є конвертованою виключно доки деякі приватні учасники пропонують з нею угоди, а інші приймають їх, так як її конвертованість не гарантована законодавством. Конвертована (або відкрита) віртуальна валюта наділена еквівалентною вартістю і може обмінюватися на реальну валюту і навпаки. Неконвертована (або закрита) віртуальна валюта призначена для використання в конкретних віртуальних сферах (глобальні багато користувачів онлайн ігри або магазини), не може бути обмінена на фіатну валюту. Вказане визначення і стало основою для надання дефініції віртуальних активів в сучасній редакції Закону України «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню

тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 року (далі- Закон 361-ІХ).

28 квітня 2020 року набрав чинності Закон 361-ІХ , відповідно до п. 13 ч. 1 ст.1 якого віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [2].

З цього випливає, для того щоб об'єкт вважався віртуальним активом та став об'єктом фінмоніторинга, він має відповідати трьом критеріям: наявність вартості , можливість до обігу в цифровому форматі та можливість до його обміну на інші об'єкти цивільного права. Міністерство цифрової трансформації має найближчим часом розробити умови ліцензування для постачальників сервісів віртуальних активів та на основі законодавчих актів розробити алгоритми роботи бізнесу в Україні, що є головною умовою для реалізації норми щодо моніторингу віртуальних активів.

«Віртуальний актив» можна визначити як актив в електронній формі, створений з використанням криптографічних засобів, що існує у вигляді цифрового програмного коду і не має фізичної форми, право власності на яке засвідчується шляхом внесення цифрових записів до реєстру цифрових транзакцій, і має економічну цінність.

Віртуальні активи, у тому числі віртуальні валюти, надалі все ширше застосовуються у господарських відносинах. Проте, через відсутність законодавчого визначення, використання віртуальних активів представляє такі ризики, як загроза і вразливість віртуальних активів у відмиванні грошей, а також ненадежна комп'ютерна безпека під час їх обміну. Разом з тим, залишається відкритим питання і про правові наслідки втрати паролів від цифрового гаманця, юридичних гарантій учасників ринку віртуальних активів при здійсненні фінансового моніторингу таких активів. Реальних дієвих механізмів державного контролю над віртуальними активами в даний час в Україні не запроваджено, а зміни в законодавстві спрямовані на встановлення вимог до ідентифікації учасників даного ринку. У зв'язку з чим перспективним здається подальше дослідження правовою сутності віртуальних активів, їх класифікація, а також питання моніторингу операцій з такими активами, розробки умов ліцензування для постачальників сервісів віртуальних активів, порядку здійснення суб'єктами первинного фінансового моніторингу таких активів, запровадження

технологічних можливостей для впровадження зазначених нововведень.

Список літератури:

1. Public Statement on Virtual Assets and Related Providers and Interpretive Note to Recommendation 15 on New Technologies (INR. 15) adopted by The Financial Action Task Force (FATF). – URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/regulation-virtual-assets.html> (дата звернення: 16.07.2020)
2. Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2020. № 25. С. 171.

Овчаренко А. С.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Широке впровадження інформаційних цифрових технологій в економіці, нові технології, продукти і пов'язані з ними послуги мають потенціал для стимулювання інновацій у фінансовій сфері, розвиток цифрових технологій зумовило появу нового поняття – «цифровий (віртуальний) актив. Такі активи можуть виконувати різні функції, оскільки включають в свій склад різні за правовою природою активи.

При цьому об'єднує всі ці активи те, що при їх створенні використовується технологія розподілених реєстрів (distributed ledger technology) або блокчейн (blockchain). Термін «розподілені реєстри» означає децентралізовану або розподілену єдину систему обліку даних за операціями, що складається із збудованих за певними правилами ланцюжків з формованих блоків транзакцій

(blockchain), які використовуються в децентралізованих схемах віртуальної валюти [1, с. 37].

У законодавстві більшості країн світу, у тому числі України, не визначено статус криптовалюти, як найпоширенішого віртуального активу. Часто віртуальний актив або цифровий актив ототожнюють з поняттям «криптовалюта». Термін «віртуальні активи» є більш широким, ніж «віртуальні валюти» або «криптовалюта» і може включати активи, які не виконують платіжні функції. Призначення віртуальних активів не вичерпується розрахунковою функцією, більшою мірою характерною для крипто валют як різновиду токенів.

Нещодавно ситуація з правовим визначенням категорії «віртуальні активи» кардинально змінилася та було законодавчо визначено поняття віртуальних активів.

28 квітня 2020 року набрав чинності Закон України «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 (далі-Закон 361-IX) . Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону 361-IX, віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [2].

Важливою особливістю віртуальних активів виступає їх існування виключно в електронній формі у відриві від матеріального світу, по суті, у вигляді криптографічного цифрового коду, який розкриває їх зміст. Умовою поширення цифрових активів стала базова технологія блокчейн.

З огляду на те, що віртуальні активи являють собою інформацію в електронному вигляді, можна спостерігати певну правову невизначеність їх статусу як об'єкта права, зокрема з позиції їх охороноздатності. Ще кілька років тому цифрові активи розглядалися виключно як набір цифрових даних і представляли собою лише зібраний математичний алгоритм цифр. На разі цифрові активи стали самостійними об'єктами угод, в тому числі, інвестування (наприклад, криптовалюта), споживання (електронні твори мистецтва, артефакти) тощо.

Оскільки до віртуальних активів відносять нематеріальні об'єкти, які мають економічну цінність, корисні або можуть бути використані виключно у віртуальному просторі, то в їх структурі можна виділити такі види активів:

1. Віртуальні валюти (крипто валюти).

Криптовалюта як один з видів віртуальних активів, за своєю природою має автономний, децентралізований, транскордонний характер, не має юрисдикційної прив'язки та визначеного емітента, що передбачає регулювання таких відносин нормами як приватного, так і публічного права.

2. Віртуальні товари – нематеріальні об'єкти, які купуються користувачами соціальних мереж і онлайн-ігор та можуть використовуватися тільки у специфічній віртуальному середовищі, відповідно не мають матеріальної цінності і не забезпечуються реальними активами (гральні активи, самі облікові записи користувачів і придбані ними стікери і картинки-подарунки тощо). Такі активи є неконвертованими, адже використовуються в обмежених мережевих доменах.

3. Віртуальні токени – записи в розподіленому реєстрі.

Залежно від природи і функціональних характеристик токени можуть поділятися на чотири основних види:

1) платіжні токени (payment token, обмінні токени) – синоніми віртуальних валют. Вони не випускаються і не підтримуються будь-яким централізованим органом влади або грошово-кредитним регулятором і призначені для використання в якості засобу обміну або засобу платежу.

2) сек'юриті-токени (security tokens)- цифровий аналог традиційних інвестиційних інструментів-цінних паперів

3) утилітарні токени, допоміжні токени (utility tokens) надають можливість держателю токенів використовувати програмне забезпечення, розроблене емітентом таких токенів;

4) майнові токени (asset token). До даного виду відносяться також інвестиційні та корпоративні токени. Корпоративні токени засвідчують права власника на частку в організації, а інвестиційні токени – на частину активів і (або) прибутку, одержуваної від використання спільної активів в інвестиційній діяльності. Кредитні токени засвідчують видані позики, а ліцензійні надають права на отримання доходу від використання інтелектуальної власності [3, с. 30].

4. Доменні імена як ідентифікатор юридичних або приватних осіб в Інтернеті.

«Віртуальний актив» можна визначити як актив в електронній формі, створений з використанням криптографічних засобів, що існує у вигляді цифрового програмного коду і не має фізичної форми, право власності на яке засвідчується шляхом внесення цифрових записів до реєстру цифрових транзакцій, і має економічну

цінність. Можна дійти висновку, що «віртуальні активи» та «крипто валюти» не можна вважати синонімами, адже крипто валюти є одним з видів "децентралізованих віртуальних валют", тобто значно вужче поняття «віртуальних активів». Незважаючи на появу законодавчо визначеного терміну «віртуальний актив» ситуація із правовим статусом таких активів та їх видів і досі залишається неоднозначною та належним чином неврегульованою та потребують подальшої регламентації.

Список літератури:

1. Савельев А.И. Некоторые риски токенизации и блокчейнизации гражданско-правовых отношений // Закон. 2018. № 2. С. 36–51.
2. Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2020. № 25. С. 171.
3. Новоселова Л. «Токенизация» объектов гражданского права // *Хозяйство и право*. 2017. № 12. С. 29–44

Рогова Є. І.

аспірант

*Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА»

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» інформаційна безпека держави – це стан її захищеності, при якому спеціальні інформаційні операції, акти зовнішньої інформаційної агресії, інформаційний тероризм, незаконне зняття інформації за допомогою спеціальних технічних засобів, комп'ютерні злочини та інший деструктивний інформаційний вплив не завдає суттєвої шкоди національним інтересам.

Перша спроба законодавчого визначення категорії «інформаційна безпека» була зроблена в Концепції Національної програми інформатизації. Відповідно до цього нормативно-правового акту інформаційна безпека – це комплекс нормативних документів з усіх

аспектів використання засобів обчислювальної техніки для оброблення та зберігання інформації обмеженого доступу, комплексу державних стандартів із документування, супроводження, використання сертифікаційних випробувань програмних засобів захисту інформації, банк засобів діагностики, локалізації та профілактики комп'ютерних вірусів, нові технології захисту інформації з використанням спектральних методів, високонадійні криптографічні методи захисту інформації тощо.

В Законі «Про інформацію» інформаційна безпека розглядається як «захищеність життєво важливих інтересів суспільства, держави і особи, якою виключається заподіяння шкоди через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації, через негативні наслідки функціонування інформаційних технологій або внаслідок розповсюдження інформації, забороненої для розповсюдження законами України.

В законодавчому полі України, нажаль, відсутній рамковий закон про інформаційну безпеку держави. Сутність інформаційної безпеки визначена в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». Між тим інші законодавчі акти, що набрали чинності після цього закону не подають іншого тлумачення, уточнення або заперечення даного поняття. Тому, виходячи із сутності даного закону, поняття «інформаційна безпека» полягає у реалізації запобіжних заходів проти нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації. Однак, на сьогодні залишається нерозв'язаною задача розроблення теоретичних основ забезпечення інформаційної безпеки України. Є потреба удосконалення чинного законодавства України, зокрема, базового термінологічного положення щодо визначення поняття «інформаційна безпека». Звернемо увагу на дослідження категорії «інформаційна безпека» різними науковцями. Була здійснена спроба розроблення Кодексу інформаційного законодавства України (варіанти пропонували: В.С. Цимбалюк, В.А. Ліпкан, Г.М. Красноступ). Термінологію в галузі інформаційної безпеки розробляли В.М. Бегма, В.П. Малінка, К.В. Рубель, А.І. Марущак. В своїх працях вони обґрунтовували досить широкий спектр термінів уживаних у контексті інформаційної безпеки.

Кореневим в проблематиці інформаційної безпеки є поняття «інформація». Ось як подається це визначення:

– інформація – будь-які відомості та /або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді;

– інформація – відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб;

– інформація – відомості про об'єкти, процеси та явища [1].

Проводячи аналіз цих понять можна зазначити, що всі визначення є різними, їх об'єднує тільки поняття «відомостей».

На сьогодні, відсутні визначення багатьох взаємопов'язаних понять інформаційної сфери: «державна інформаційна політика», «інформаційний ресурс», «інформаційна безпека», «кібернетична безпека» тощо. Перша спроба розмежувати інформаційну та кібернетичну сфери у нормативно-правовій базі була зроблена з 2015 року в положеннях чинної Стратегії національної безпеки України, в якій окремо були визначені загрози інформаційній безпеці, загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів (хоча, самі ці поняття на той час не були визначені).

У науковій літературі поки бракує єдиного консолідованого погляду на зміст поняття «інформаційна безпека». Для одних воно відображає стан, для інших процес, діяльність, здатність, систему гарантій, властивість, функцію. Це ще раз підтверджує необхідність в угрупованні визначення аналізованого поняття. Найбільш прийнятними є інтегральний підхід, за якого інформаційна безпека визначатиметься за допомогою окреслення найбільш важливих її сутнісних ознак з урахуванням постійної динаміки інформаційних систем. Інформаційну безпеку слід розглядати через єдність ознак, таких як стан, властивість, а також управління загрозами і небезпеками, за якою забезпечується обрання оптимального шляху їх усунення і мінімізації впливу негативних наслідків. Невірним є зведення інформаційної безпеки до захисту інформації, це поняття є більш широким за своєю суттю. Це багатогранна область діяльності, що вимагає системно-комплексного підходу [2].

Зробимо спробу узагальнити визначення даної правової категорії. Отже, інформаційна безпека – це складова національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками, державними і недержавними інституціями, окремими громадянами, за якою забезпечується інформаційний суверенітет України; відбувається вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери, йде впровадження новітніх технологій у цій сфері;

внутрішній і світовий інформаційний простір наповнюється достовірною інформацією про Україну; засоби масової інформації залучаються до боротьби з корупцією, іншими явищами, що загрожують національній безпеці України; дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації; невтручання будь-якого у діяльність засобів масової інформації; відсутність дискримінації в інформаційній сфері; захист національного інформаційного простору та протидія монополізації інформаційної сфери України. Це визначення є оптимальним та відображає усі аспекти взаємодії суб'єктів інформаційних відносин.

Разом зі цим, визначимо основні ознаки інформаційної безпеки держави:

- інформаційна система вступає як ознака стабільного, стійкого стану системи органів виконавчої влади, яка при впливі внутрішніх та зовнішніх загроз та небезпек зберігає суттєво важливі характеристики для власного існування;

- сама система інформаційної безпеки повинна мати такі характеристики: доступність – можливість за короткий час отримати необхідну інформаційну послугу будь-яким суб'єктом виконавчої влади; цілісність – актуальність і несуперечливість інформації, її захищеність від руйнування та несанкціонованої зміни; конфіденційність – захист від несанкціонованого ознайомлення;

- повинні бути забезпечені слідуєчі рівні інформаційної безпеки: нормативно-правовий – закони, нормативно-правові акти тощо; адміністративний – дії загального характеру, що вживаються органами виконавчої влади; процедурний – конкретні процедури забезпечення інформаційної безпеки; програмно-технічний – конкретні технічні заходи забезпечення інформаційної безпеки.

- інформаційна безпека – це вид інформаційної діяльності певних суб'єктів. Це така сфера державної діяльності, що пов'язана з безпекою людини, суспільства, а отже і держави за законодавчо визначеними параметрами (бажаний чи небажаний стан у просторі, часі й колі осіб);

- інформаційна безпека виявляється у співвідношенні між напрямками діяльності різних суб'єктів щодо інформації, вона постійно змінюється під впливом загроз, викликів, небезпеки, а тому є динамічним суспільним явищем;

- статус, обсяг, зміст інформаційної безпеки визначається Конституцією України, тут же визначається її пріоритет серед інших напрямків державної діяльності;

- інформаційна безпека особи, соціальних спільнот, держави є складовою національного суверенітету;
- через створення кодексів можливе державне регулювання інформаційної сфери суспільства;
- держава повинна мати компетенцію щодо безпеки в інформаційній сфері суспільства, в подоланні конкуренції між різними гілками влади стосовно регулювання інформаційних процесів у соціальних відносинах;
- багатовекторною має бути політика у сфері інформаційної безпеки, що зумовлюється об'єктивною різномірністю суспільних відносин щодо інформації [3].

Отже, можемо зазначити, що до суттєвих ознак інформаційної безпеки можна віднести конфіденційність (стан інформації, при якому доступ до неї отримують тільки суб'єкти, які мають на це право), цілісність (запобігання несанкціонованій або незаконній модифікації інформації) та доступність (запобігання тимчасового або постійного приховування інформації від користувачів, які отримали право на доступ).

Список літератури:

1. Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навчальний посібник / Б.А. Кормич. – К.: Кондор, 2008. – 384 с.
2. Марущак А.І. Інформаційно-правові напрями дослідження проблем інформаційної безпеки. 2011. № 21. С. 92-95.
3. Северина С.В. Інформаційна безпека та методи захисту інформації. Вісник Запорізького національного університету. 2016. № 1 (29), С. 155-161.

**СЕКЦІЯ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО,
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО,
КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС,
КРИМІНАЛІСТИКА**

Лаба С. В.

*керівник апарату
Франківського районного суду міста Львова
м. Львів, Україна*

**ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПРОПАГАНДУ КОМУНІСТИЧНОГО
ТА НАЦИСТСЬКОГО ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ
У ЗАРУБІЖНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ**

КК України має реформуватися відповідно до стратегії європейської інтеграції з урахуванням найкращих іноземних зразків, оскільки без звернення до іноземного досвіду неможливо розбудувати національну правову систему, а відтак зблизити її з правовими системами прогресивних держав світу, а також забезпечити обмін відповідною інформацією [1, с. 24]. Такий досвід, безумовно, є цінним з огляду на те, що сприятиме виявленню схожих та відмінних рис кримінального законодавства України та зарубіжних держав, в частині кримінально-правової протидії пропаганді комуністичного та нацистського тоталітарних режимів, а також пошуку найкращих законодавчих зразків, які відповідали б вимогам сучасності та подальше їх впровадження у національне законодавство.

Видається, для порівняння слід обрати кримінальне законодавство тих держав, які є членами Європейського Союзу, оскільки зближення правових систем європейських держав є найважливішою традицією формування галузей національного законодавства. Мова йде про кримінальне законодавство Австрії, Бельгії, Іспанії, Латвії, Литви, Люксембургу, Польщі, Португалії, Угорщини, Франції, ФРН, Хорватії, Чехії. Слід зазначити, що в переважній більшості держав світу відповідальність за вчинення аналізованого посягання відсутня. Приміром, у Сполучених Штатах

Америци кримінально-правова заборона пропаганди тоталітарних режимів не регламентується з огляду на принцип вільного вираження своїх поглядів, який захищений Першою поправкою до Конституції. Більше того, в американській юриспруденції вважається, що саме лише словесне вираження ідей, поглядів та думок без прямого заклик до насильницьких дій повинно мінімально обмежуватись державою.

Свого часу у Молдові встановлювалася відповідальність за використання комуністичної символіки у політичних цілях і пропаганду тоталітарної ідеології (з 12 липня 2012 р.), однак Конституційний Суд у своєму рішенні від 5 червня 2013 р. відмінив цю кримінально-правову заборону так як вона суперечила Основному Закону. Схожа ситуація мала місце і в Угорщині, де у ст. 269/В КК була передбачена кримінально-правова заборона поширення, публічного використання чи демонстрування свастики, знаків СС, знаку схрещених стріл, серпа та молота, червоної зірки чи будь-яких символів з їхнім використанням. Втім така заборона проіснувала недовго, оскільки Конституційний Суд 19 лютого 2013 р. визнав її неконституційною. Можна припустити, що власне підставою для цього слугували дві справи («Вайнай проти Угорщини» та «Фратаноло проти Угорщини»), які розглядались Європейським судом з прав людини щодо публічного використання символу червоної зірки. Так, за результатами розгляду справи «Вайнай проти Угорщини» ЄСПЛ визнав призначення покарання учаснику демонстрації за носіння червоної зірки у вигляді штрафу порушенням свободи вираження поглядів. На обґрунтування такого рішення ЄСПЛ зазначив, що не зважаючи на масові порушення прав людини комуністичним режимом, такі його символи як червона зірка використовуються як символ міжнародного руху трудящих, які боролися за справедливе суспільство.

Зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за пропаганду комуністичного та нацистського тоталітарних режимів засвідчує, що кримінально-караними відповідні дії є лише у кримінальному законодавстві Польщі, ФРН та Угорщини. Скажімо, у КК Польщі передбачена відповідальність за публічну пропаганду фашистського чи іншого тоталітарного державного режиму або за заклик до ненависті на ґрунті національних, етнічних, расових, релігійних відмінностей (ст. 256). Втім, у законодавстві Польщі не конкретизовано за який вид пропаганди тоталітарного режиму особа повинна бути притягнена до кримінальної відповідальності. Однак, видається, окрім фашистського, під цю категорію законотворець

також відносить і комуністичний та нацистський режими. Такий висновок випливає з аналізу положень ст. 13 Конституції Польщі, де зазначено про заборону існування політичних партій та інших організацій, які у своїх програмах звертаються до тоталітарних методів і прийомів нацизму, фашизму і комунізму.

За КК ФРН кримінально-караними визнається поширення пропагандистських матеріалів партій, які визнані Конституційним судом неконституційними (ч. 1 парагр. 86). Окрім того у п. 1 ч. 1 параграфу 86а встановлена кримінально-правова заборона поширення на території Німеччини знаків антиконституційних партій, публічне використання їх на зібраннях або розповсюдження їх письмових матеріалів. До таких знаків законодавець відносить прапори, значки, окремі предмети уніформи, паролі і форми вітання. Можна припустити, що мова йде, зокрема, про кримінально-правову протидію пропаганді тоталітаризму. Водночас, ця норма має дещо загальний характер, оскільки законодавцем не конкретизовано за пропаганду яких матеріалів партій передбачена кримінальна відповідальність. Слід зазначити, що з 17 серпня 1956 р. Конституційним судом Німеччини заборонено Комуністичну партію. Таке рішення було прийняте на підставі ст. 21 Основного Закону ФРН, відповідно до якої партії, які своїми цілями або поведінкою намагаються завдати шкоду основам вільного демократичного устрою, ліквідувати його або поставити під загрозу, є неконституційними. З огляду на зазначене можна зробити висновок, що кримінально-караними визнається пропаганда символіки Комуністичної партії ФРН.

Натомість положеннями кримінального законодавства Австрії, Бельгії, Іспанії, Латвії, Литви, Люксембургу, Португалії, Франції, Хорватії та Чехії не регламентується кримінальна відповідальність за пропаганду тоталітаризму. Щоправда у КК окремих європейських держав передбачена кримінально-правова заборона заперечення (ст. 457-3 КК Люксембургу, ст. 261-а КК Чехії, п. 7 ст. 607 КК Іспанії, п. 3 парагр.130 КК ФРН, ст. 240 КК Португалії), оспорювання (ст. 457-3 КК Люксембургу, ст. 261-а КК Чехії), виправдання (ст. 457-3 КК Люксембургу, ст. 261-а КК Чехії, п. 7 ст. 607 КК Іспанії, п. 3 парагр.130 КК ФРН), применшення (п. 3 парагр.130 КК ФРН) або схвалення (ст. 261-а КК Чехії, ст. 151а КК Хорватії) злочинів проти людяності. Приміром, за ст. 151а КК Хорватії кримінальній відповідальності підлягає особа за схвалення фашистських, нацистських та інших тоталітарних ідеологій або розповсюдження расизму і ксенофобії. У КК Іспанії вказується, про

кримінально-правову заборону розповсюдження будь-яким способом ідей або положень, які заперечують або виправдовують геноцид (п. 7 ст. 607). Цікавими, видаються, положення КК Люксембургу (ст. 457-3) у якому кримінально-караними визнаються заперечення (оспорювання, виправдання) злочинів нацистів, а також фактів геноциду, визнаних люксембурзькими або міжнародними судами або іншими владними органами. Тобто у КК Люксембургу не йде мова про загальну кримінально-правову заборону заперечення чи виправдання злочинів тоталітаризму, а лише тих, які є офіційно визнаними.

Встановлення кримінальної відповідальності за заперечення, виправдання чи схвалення тоталітаризму у КК зарубіжних держав можна розглядати з двох сторін. Так, з однієї – така кримінально-правова заборона є сумнівною, оскільки відповідні діяння виступають формою вираження поглядів і переконань, що власне відповідає вимогам ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. (право безперешкодного дотримання та вільного вираження своїх поглядів). А відтак факт заперечення певної історичної події не слід оцінювати як суспільно-небезпечний. З іншої сторони, заперечення, виправдання чи схвалення тоталітаризму не повинні підпадати під захист ст. 10 Європейської конвенції з прав людини (щодо свободи вираження поглядів) у випадку, якщо такі дії спрямовані на розпалювання національної ворожнечі або насильства. Про це, зокрема, йдеться у рішенні ЄСПЛ «Perincek v. Switzerland». Так, заявника, який був професором права та керівником Турецької робітничої партії, було засуджено за те, що він неодноразово публічно під час виступів на конференціях заперечував факт масових вбивств та депортацій вірменського народу як геноциду, що мав місце на території Оттоманської імперії у 1915 р. У своєму рішенні ЄСПЛ, посилаючись на п. 49 Загального коментаря Комітету з прав людини від 29 липня 2011 р. зазначив, що у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. не передбачено загальної заборони за висловлювання помилкових думок чи неправильних інтерпретацій подій минулого. Окрім того, вказав, що у світі не має загального консенсусу щодо визнання подій 1915 р. геноцидом вірменського народу, а тому дійшов висновку щодо несумісності кримінально-правової заборони історичного ревізіонізму з вимогами ст. 10 Європейської конвенції з прав людини, зазначивши, що виняток становлять кримінально-правові заборони заперечення Голокосту, оскільки щодо цих подій є вирок

міжнародної судової установи, який постановлений з дотриманням належної процедури.

Таким чином у кримінальному законодавстві не всіх зарубіжних держав законотворець обґрунтовано передбачив кримінально-правову заборону заперечення, виправдання чи схвалення злочинів тоталітарних режимів. Така заборона, видається, має належні підстави та є виправданою за наступних умов: 1) якщо має місце заперечення історичних фактів, які визнані як на державному, так і міжнародному рівні; 2) якщо такі дії спрямовані на розпалювання національної ворожнечі або насильства, а відтак суперечать інтересам національної безпеки та є загрозою громадського порядку.

Список літератури:

1. Савченко А. В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2007. 565 с.

Лисаченко Є. І.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ІСТОРИЧНИЙ ГЕНЕЗИС ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ ЯК ЗАСОБУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Сучасний інститут тимчасового доступу до речей і документів як засіб кримінального процесуального доказування був сформований у результаті тривалого історичного розвитку, а його стан у наш час є підсумком усієї еволюції кримінального процесуального доказування. Важливим аспектом досліджуваного інституту є розвиток правових норм під час перехідних етапів під впливом різних історичних чинників.

Системний аналіз положень основних нормативних актів, виданих, починаючи з часів Київської Русі до незалежної України та наукових джерел дасть змогу оцінити концепції, які пропонувались у сфері доказування та надасть можливість отримати позитивний досвід для формування більш ефективного застосування

тимчасового доступу до речей і документів як засобу кримінального процесуального доказування.

Дослідження окремих теоретичних та практичних аспектів тимчасового доступу до речей і документів здійснювали Ю. П. Алєнін, І. В. Гловюк, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, М. П. Климчук, В. В. Коваленко, О. М. Кузів, Д. Ліснїченко, Л. М. Лобойко, В. Т. Малярєнко, В. Т. Нор, Д. П. Письменний, М. А. Погорєцький, Д. Б. Сергєєва, О. С. Старєнський, М. С. Строгович, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, С. С. Чернявський, А. В. Чуб, О. Г. Шило, М. Є. Шумило та інші фахівці. Разом з тим, у працях вчених не приділялася достатня увага історичним аспектам тимчасового доступу до речей і документів як засобу кримінального процесуального доказування.

Однією з форм здійснення тимчасового доступу до речей і документів є вилучення цих речей чи документів, що і було першим проявом досліджуваного інституту.

Звід звичасвих норм «Руська Правда» передбачав, що встановлення обставин злочину, відновлення свого порушеного права було обов'язком потерпілого. Так, у разі вчинення крадіжки потерпілий сам повинен був вживати заходів щодо пошуку власного майна, а у разі віднайдення брав на себе відповідальність за вилучення вказаного майна. Така процедура здійснювалася у присутності свідків (видоків) і надалі слугувала доказом вини особи, яка скоїла злочин [1, с. 120].

Наступний етап розвитку формувався під впливом законодавства Великого Князівства Литовського, яке містилося в статутах. Литовський статут 1529 року регламентує процедуру відшукування викраденого майна (речового доказу) та процедуру обшуку житла, в якому воно може знаходитися, як одного з елементів вилучення майна.

Виїмка як слідча дія має тривалий час свого історичного становлення, яка у чинному КПК України закріплена як одна із форм тимчасового доступу до речей та документів і має свої особливості.

Значну увагу було присвячено проведенню виїмки у Статуті кримінального судочинства 1864 року (далі – СКС), дія якого поширювалася на територію України, яка входила до складу Російської імперії. Однак виїмка унормовувалася спільно з обшуком і не відокремлювалася від нього [2, с. 9].

У нормах СКС зазначалося, що обшук і виїмка як у житлових, так і не житлових приміщеннях проводиться лише у разі обґрунтованої підозри, що там заховані обвинувачений, речові докази, знаряддя

злочину. Обшуки та виїмки проводяться мировим суддею чи у виняткових випадках за його дорученням чинами поліції, коли він особисто через поважні причини не може їх провести. У постанові мирового судді мають бути зазначені підстави, що стали причиною доручення чинам поліції проводити обшук чи виїмку. При визначенні випадків, у яких суддя може доручити поліції проводити слідчі дії, зверталася увага на низький рівень освіти, а відповідно й надійності підвідомчих мировому судді переважно сільських поліцейських чинів. Тож суддя міг доручати поліції провадження слідчих дій та дізнання лише в означених виняткових випадках. За суддею залишався обов'язок особисто перевірити отримані поліцією докази [3].

Слушною є позиція Д. Лісніченка, що попри беззаперечні позитивні здобутки формування інституту вилучення майна, які знайшли своє відображення в СКС, нерегульованим залишилося відмежування таких засобів вилучення майна, як обшук і виїмка. В уявленнях тогочасних законодавців ці засоби були нероздільні і сприймалися як продовження один одного. Передбачалося, що обшук – це пошук, а після віднайдення певної речі відбувається її вилучення – виїмка [1, с. 121].

Такий же підхід до сутності виїмки зберігся в Інструкції для народних слідчих 1919 року та у КПК УРСР 1922 року.

Законодавець робить спробу розмежовувати виїмку від обшуку лише у КПК УРСР 1927 року. Однак при цьому передбачалося, що при виявленні під час обшуку предметів чи документів проводилася їх виїмка [2, с. 9].

З прийняттям КПК України 1960 року законодавцем було регламентовано особливості проведення виїмки в одній главі з обшуком. Так Глава 16 КПК України 1960 року визначала, що виїмка проводиться в тих випадках, коли слідчий має точні дані, що предмети чи документи, які мають значення для справи, знаходяться в певній особі чи в певному місці. У свою чергу, слідчий проводить обшук у тих випадках, коли він має достатні дані вважати, що знаряддя злочину, речі й цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети і документи, які мають значення для встановлення істини в справі, заховані в певному приміщенні або місці чи в якої-небудь особи. Посадові особи і громадяни не мають права відмовлятися пред'явити або видати документи чи їх копії або інші предмети, які вимагає слідчий під час обшуку і виїмки [3].

На підставі аналізу наукових джерел¹, констатуємо відсутність єдності доктринальних підходів до визначення сутності виїмки за КПК України 1960 року. Робимо висновок, що більшість процесуалістів відносили виїмку до одного з видів слідчих дій, зокрема з огляду на регламентацію законодавцем процесуального порядку її проведення в одній главі з обшуком.

Кардинально новою віхою розвитку досліджуваного інституту стало набуття чинності КПК України 2012 року, в якому регламентації тимчасового доступу до речей і документів присвячено окрему 15 Главу та у п. 5 ч. 2 ст. 131 тимчасовий доступ до речей і документів віднесено до переліку заходів забезпечення кримінального провадження [5].

Тимчасовий доступ до речей і документів, що здійснюється шляхом їх вилучення, має схожі ознаки з виїмкою – слідчою дією, яка була регламентована статтями 178-183 КПК України 1960 року. Проте, за КПК України 2012 року тимчасовий доступ до речей і документів полягає не лише у можливості вилучити їх (здійснити виїмку), але й у можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії без вилучення в особи, яка ними володіє.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що процес становлення та розвитку тимчасового доступу до речей і документів як засобу кримінального процесуального доказування включає наступні етапи: 1-ий етап зародження в період Київської Русі; 2-ий етап – тимчасовий доступ до речей і документів у період литовсько-польської доби (XIV–XVI ст.); 3-ий етап – розвиток у період судової реформи 1864 року; 4-ий етап – радянський період (з 1917 року по 90-і рр. XX ст.); 5-ий етап – період розбудови правової незалежної України (90-і рр. XX ст. по теперішній час). Останній етап розвитку тимчасового доступу до речей і документів можна розділити на дві частини: проведення виїмки під час дії норм КПК України 1960 року та реалізація тимчасового доступу до речей і документів за КПК України 2012 року. Розуміння тимчасового доступу до речей і документів як результату еволюції в подальшому дозволить ґрунтовно і цілісно визначити його природу та сутність у теорії та практиці кримінального процесу.

¹ Аленин Ю. Процессуальные особенности производства следственных действий (Центрально-Украинское издательство, 2002) 230. ; Михеенко М., Нор В., Шибіко В. Кримінально-процесуальне право України: підручник, 2-е вид., перероб. і доп. (Львів, 1999) 260-262. ; Лобойко Л. Кримінально-процесуальне право: курс лекцій: навч. посібник (Істина, 2005) 211-213. ; Сергеева Д., Старенький О. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для проведення тимчасового доступу до речей і документів (2015) 4. *Вісник кримінального судочинства*. 71.

Список літератури:

1. Лісніченко Д. Історія становлення та розвитку інституту вилучення майна в кримінальному процесі України (2018) IUNIE *Национальный юридический журнал: теория и практика*. С. 119-123.
2. Кузів О. Організація і тактика проведення виїмки (автореф. дис канд юрид наук, Київськ. нац. ун-т внутр. справ 2010). 16 с.
3. Устав уголовного судопроизводства 1864 г. <<http://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/>> дата звернення: 12.12.18.
4. Кримінально-процесуальний Кодекс України: Кодекс Української РСР від 28.12.1960 р. <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/ed19601228#o437>> дата звернення 12.12.18.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення 12.12.18.
6. Аленин Ю. Процессуальные особенности производства следственных действий (Центрально-Украинское издательство, 2002). 264 с.
7. Михеско М., Нор В., Шибіко В. Кримінально-процесуальне право України: підручник, 2-е вид., перероб. і доп. (Либідь, 1999). 536 с.
8. Лобойко Л. Кримінально-процесуальне право: курс лекцій: навч. посібник (Істина, 2005). 456 с.
9. Сергеева Д., Старенький О. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для проведення тимчасового доступу до речей і документів (2015). 4 *Вісник кримінального судочинства*. С. 70-80.

Січковська І. В.
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1
Інституту з підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ПІДЛЯГАЄ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОГО ВБИВСТВА

На початку досудового розслідування сексуального вбивства, слідчий стикається з певним колом обставин і питань, які необхідно установити й всебічно дослідити. Такі обставини типові для цієї категорії кримінальних проваджень. Необхідність досліджувати їх визначається специфічним характером цих обставин, які властиві тільки для цієї категорії вбивств. Характер таких обставин і коло питань, які необхідно встановити, визначає напрям досудового розслідування й особливості його планування.

Предмет доказування у кримінальному провадженні, а також зміст обставин, що підлягають встановленню у кримінальних провадженнях, неодноразово аналізували вітчизняні й зарубіжні вчені в галузі кримінального процесу та криміналістики, зокрема: Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.І. Галаган, Л.Я. Драпкін, В.С. Зеленецький, В.С. Кузьмічов, В.В. Лисенко, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, М.В. Салтевський, В.Ю. Шепітько та інші. Окремі елементи розслідування вбивств на сексуальному ґрунті розглядалися С.В. Товтин, О.В. Любчинським, М.Г. Купянським та іншими.

Дослідження матеріалів кримінальних проваджень про сексуальні вбивства й здійснених щодо них експертиз дозволили класифікувати способи таких вбивств, а також установити найбільш характерні з них:

1. Ушкодження від механічних факторів : а) нанесення ушкоджень колючо-ріжучим предметом; б) нанесення ушкоджень руками, ногами й різними тупими предметами.
2. Асфіксії при здавлюванні: а) повішання; б) удушення петлею; в) удушення за допомогою різних предметів; г) удушення руками.

3. Обтураційні й аспіраційні асфіксії: а) закриття дихальних шляхів руками або предметами; б) утоплення у воді.

4. Заподіяння ушкоджень вогнепальною зброєю. Такий спосіб учинення сексуального вбивства трапляється нечасто.

5. Отруєння (практично не трапляється) [1, с. 112–113].

Згідно із нашим дослідженням способи вчинення сексуальних убивств розподілилися так : завдання проникаючих поранень (58%); нанесення тупих травм (44%); удушення (18%); утоплення (0,6%); отруєння (0,4%); інше (1%). А серед прийомів приховування сексуального вбивства поширені такі: приховування трупа (57%); спалювання трупа (3%); понівечення обличчя трупа (4%); інше (36%).

Таким чином, інформація про спосіб учинення сексуального вбивства й характерні дії вбивці на місці події може бути використана під час створення пошукового психологічного профілю або, як його ще називають, психолого-криміналістичного портрету. Також на основі цієї інформації може бути здійснений аналіз інших сексуальних убивств з метою виявлення ознак серійності. В основному саме на основі інформації про спосіб сексуального вбивства працівниками, які входять до слідчо-оперативної групи, робився висновок про те, що чимало убивств були вчинені однією особою. Крім того, навіть сам собою спосіб убивства має високу інформативність. На основі інформації про спосіб, а також інформації про слідову картину злочину може бути обґрунтовано висунута версія про мотив його вчинення, що в подальшому обумовлює використання для його розкриття відповідної методики та проведення комплексу специфічних для даного виду вбивств слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій.

Список літератури:

1. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика сексуальних убивств : поняття, зміст, значення для розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Анатолій Володимирович Старушкевич ; Національна академія внутрішніх справ України. К., 1998. 242 с.

Сливка І. Ю.
*завідувач сектору трасологічних досліджень
Закарпатського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ
м. Ужгород, Україна*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ АВТЕНТИЧНОСТІ СЛІДУ ПАПІЛЯРНИХ УЗОРІВ

В квітні 1905 року дактилоскопія вперше була застосована у судовому процесі, який мав місце у Великобританії. У відомій «справі братів Страттонів», слід великого пальця руки вперше був визнаний доказом у судовому процесі, що довело причетність підозрюваних до скоєного злочину, після чого їм був оголошений смертний вирок [1, с. 78]. Після цього випадку, який став всевітньовідомим, дактилоскопія почала широко використовуватися у практиці. І хоча пройшло вже більше століття, виникали нові способи ідентифікації, а «золотим стандартом» криміналістики стала генотипоскопія, дактилоскопія все ще є однією з найважливіших видів судової експертизи, які досить часто призначаються у досудовому розслідуванні.

Від самого початку виникнення дактилоскопії, вчених-криміналістів цікавило питання унікальності даних відбитків, а також можливості подробиці слідів папілярних узорів. З розвитком технологій, зокрема технологій 3D друку, останнє питання лише набуло актуальності.

Для наочного ілюстрування даної проблеми, було проведено наступний експеримент: були виготовлені кілька об'ємних, заглиблених слідів дистальної зони пальців руки у різних пластичних матеріалах (використовувалися скульптурний пластилін; паста для виготовлення зліпків із зубів «Zeta Plus»; м'який пластичний полімер). В подальшому з даних слідів було виготовлено зліпки за допомогою двокомпонентного силіконового компаунду «BVDA Silmark» та м'якого пластичного полімеру (рис. 1, 2, 3).

Після засихання зліпків, було обрано ті, в яких папілярні узори та їх окремі ознаки відобразилися найбільш повно. Дані зліпки було покрито кремом для шкіри, і після певного проміжку часу (з метою дифузії крему в зліпок) даними зліпками були залишені експериментальні відтиски на фрагментах прозорого скла та паперу.



Рис. 1. Один з експериментальних відтисків пальця руки в пластичному матеріалі

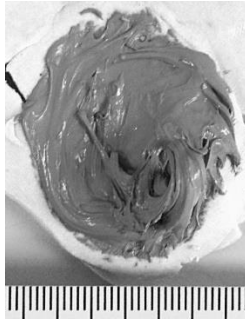


Рис. 2. Експериментальний відтиск, що заповнений силіконовою сумішшю для копіювання

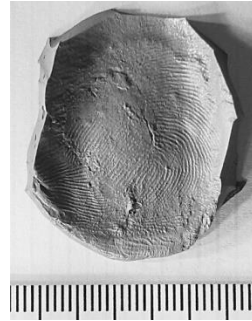


Рис. 3. Один з отриманих зліпків

Поряд з експериментальними відтисками, були нанесені експериментальні відтиски пальців рук. При подальшій обробці вищезазначених поверхонь дактилоскопічним магнітним чорним порошком «Sirchie», було встановлено, що у всіх слідах (як залишених пальцями рук, так і експериментальних відтисках від полімерних зліпків) відобразилися чітко видимі потоки папілярних узорів. В процесі дослідження тих же слідів за допомогою луп криміналістичних збільшенням 3^x та 10^x встановлено, що у слідах відобразилися не менше 5 окремих ознак низької та високої ідентифікації значимості (рис. 4, 5).

В процесі подальшого дослідження отриманих слідів за допомогою луп криміналістичних та мікроскопу «МСП-1 ЛОМО» (збільшення 8X-32X, світло штучне, косонаправлене) встановлено, що хоча експериментальні відтиски, які виконані полімерними зліпками (що імітують дистальну зону пальця руки) мають дещо меншу чіткість, в них все-таки можна виокремити достатній для ідентифікації особи комплекс окремих ознак.

Таким чином, навіть в звичайних умовах існує можливість виготовлення зліпків з пальця руки, які цілком можуть залишати придатні для ідентифікації особи сліди папілярних узорів. Використання ж спеціального обладнання для високоточного копіювання цілком може дати змогу виготовляти зліпки, які

залишатимуть детальніші сліди, в т.ч., які будуть придатні для порота еджеоскопій.



Рис. 4. Збільшене зображення одного з слідів, що залишений експериментальним відтиском (без розмітки)

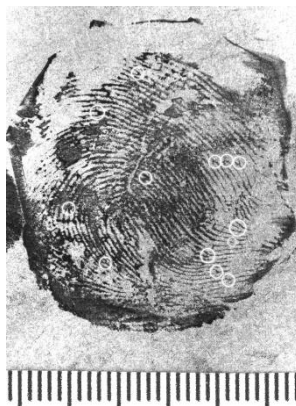


Рис. 5. Збільшене зображення одного з слідів, що залишений експериментальним відтиском (з нанесеною розміткою окремих ознак білим кольором)

Таким чином, вбачається за доцільне розробити та ввести в практику процедуру встановлення походження або фальсифікованості сліду папілярних узорів, що наданий на дослідження. Як показав вищеописаний експеримент, у слідах, що залишені експериментальними полімерними зліпками є певні особливості, які можуть викликати сумнів у походженні сліду, для прикладу:

- нашарування порошку поза межами шкірних покривів пальця руки, при умові, якщо це не можна пояснити умовами слідоутворення;
- нерівномірне забарвлення сліду порошком, що може свідчити про нерівномірне розподілення крему по полімерному зліпку;
- нечіткість окремих ознак, при тому, що папілярні лінії чітковидимі.

Однак, дані особливості будуть відрізнятися в залежності від способу виготовлення зліпку. Крім цього, деякі з цих особливостей можна пояснити умовами слідоутворення або виявлення і вилучення сліду, тому жодна з цих ознак не є специфічною. Тому для подальшої розробки методів перевірки автентичності слідів доцільно застосувати й інші галузі знань, наприклад цитологію (задня

виявлення клітин людини в слідах), одорологію (для виявлення молекул запаху людини в слідах), тощо.

Таким чином, дана тема є досить актуальною та потребує подальшого вивчення.

Список літератури:

1. Юрген Торвальд. Сто лет криминалистики. – Москва, Издательство «Прогресс», 1974. С. 440.

Троценко О. В.

*здобувач ступеня доктора філософії
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДКУП СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Проблема корупції є однією із найактуальніших у світі. Опитування, проведене ВВС, визначило, що корупція вважається найбільш обговорюваною проблемою у світі.

Особливої актуальності дане дослідження набуває у зв'язку із гармонізацією вітчизняного законодавства із загальноєвропейськими нормами та міжнародними стандартами. Дослідження кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації було б обмеженим та неповним без вивчення регламентації цього питання у законодавстві зарубіжних країн.

Аналіз законів про кримінальну відповідальність різних країн доводить, що переважна більшість з них у той чи інший спосіб закріплюють відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, як однієї з багатьох існуючих форм корупції. Проте особливості правової системи конкретної країни, її правові традиції, стадії економічного і політичного розвитку обумовлюють відмінні способи закріплення такої відповідальності, основні ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони та міру покарання за вчинений злочин.

Так, для країн англосаксонської системи права є характерним відсутність єдиного уніфікованого нормативно-правового акту, що встановлював би перелік кримінально-караних діянь. Наприклад, законодавство США одночасно містить як федеральні закони про кримінальну відповідальність, обов'язкові для виконання усіма штатами, так і кримінальні кодекси окремих штатів, обов'язкові для виконання на їх території. При цьому також слід брати до уваги, що окремі норми про кримінальну відповідальність також містяться у Конституції США 1787 р., кримінально-процесуальному і цивільному законодавстві, актах Конгресу, підзаконних актах, що видаються Президентом і різними міністерствами (відомствами) федерального уряду, рішеннях Верховного суду і судових прецедентах, міжнародно-правових угодах та навіть у нормах індійських племен [1, с. 498].

Аналізуючи законодавство Великої Британії, робимо висновок, що історично першими нормами у сфері протидії корупції стали норми, що криміналізували підкуп державних службовців. Поступово перелік корупційних діянь розширювався, а після підписання Великою Британією в 1999 р. Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та її наступної ратифікації у 2003 р. до корупційних діянь почали відносити діяння вчинені у приватному секторі.

Законодавством Великої Британії фактично не передбачено розмежування кримінальної відповідальності за хабарництво у приватному та державному секторах. Особливістю англосаксонської системи права є також той факт, що суб'єктом корупційного злочину може бути юридична особа.

На відміну від законодавства Великої Британії, у переважній більшості країн відповідальність за підкуп у державному та приватному секторі передбачена окремими нормами, які, як правило, містяться в різних розділах законів про кримінальну відповідальність. Серед таких нормативно-правових актів зарубіжних країн слід відмітити КК Франції.

Норми, що передбачають відповідальність за підкуп державних службовців, містяться у Книзі IV «Тяжкі злочини проти нації, держави та громадянського миру» Титулу III «Порушення авторитету держави» КК Франції. Законодавець свідомо розмежовує «пасивну» та «активну» форму підкупу, шляхом розміщення їх у різних секціях нормативно-правового акту.

На відміну від підкупу у публічному секторі, регламентація підкупу в приватному секторі носить фрагментарний характер. До

цих норм можна віднести, зокрема, ст. 441-8 Глави I «Підлог» Титулу IV «Підрив довіри до держави» Глави III, яка передбачила відповідальність за активний та пасивний підкуп особи, яка, діючи в межах своїх професійних обов'язків, видає документ або сертифікат, що засвідчує неправдиві факти. Частина 3 цієї статті передбачає відповідальність за вчинення аналогічних дій медичним працівником [2].

У законодавстві інших зарубіжних країн кримінальна відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації відділена від відповідальності державних службовців і віднесена до злочинів у сфері економіки (економічної чи підприємницької діяльності). До таких країн можна віднести Білорусь, Китай, Латвію, Польщу, Російську Федерацію, Фінляндію, ФРН тощо.

У КК Китаю, відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації передбачена одразу в двох різних главах. Це пов'язане з чітким розділенням порядку регулювання економіки в державному та приватному секторах. Так, ст. 164 Секції 3 «Злочини проти порядку управління компаніями та підприємствами» Глави III «Злочини проти порядку соціалістичної ринкової економіки» Частини II «Спеціальні положення» передбачає відповідальність за передачу майнових цінностей співробітникам організацій та підприємств у корисних інтересах, а ст. 163 – відповідальність за вимагання або одержання майнових цінностей співробітниками організацій та підприємств [3].

КК Білорусі розділяє відповідальність за підкуп співробітників державних та приватних організацій. Так, ст. 252 «Комерційний підкуп» Глави 25 «Злочини проти порядку здійснення економічної діяльності» Розділу VIII «Злочини проти власності та порядку здійснення економічної діяльності» передбачає відповідальність за одержання співробітником індивідуального підприємця або юридичної особи, що не є посадовою особою, цінних паперів, іншого майна або послуг майнового характеру за дію (бездіяльність) в інтересах особи, що надає підкуп, пов'язану з виконанням цією особою роботи та заздалегідь таке, що може спричинити шкоду інтересам власника, або надання такої винагороди. Частина 2 цієї статті передбачає відповідальність за комерційний підкуп, вчинений повторно [4, с. 572].

Окремою статтею (ст. 433 – «Прийняття незаконної винагороди»), передбачено відповідальність за аналогічні дії щодо державних організацій, вона міститься у Розділі XIII «Злочини проти

держави і порядку здійснення влади та управління» у Главі «Злочини проти інтересів служби».

Взагалі, норми про хабарництво в державному секторі викладено у ст.ст. 430–433 КК Білорусі, серед них і ст. 433: «прийняття працівником державного органу або іншої державної організації, що не є посадовою особою, майна або іншої вигоди майнового характеру, надану йому за вчинення в межах його службових повноважень (трудових обов'язків) дії (бездіяльності) на користь особи, що надає таке майно або іншу вигоду майнового характеру, або за виконану роботу, що входить до його службових (трудових) обов'язків, понад передбачену Республікою Білорусь оплату праці [4, с. 990].

Отже, норми КК Білорусі щодо підкупу працівників державних органів та інших державних організацій є доволі суворими, оскільки передбачають кримінальну відповідальність не тільки у випадку порушення працівниками своїх службових повноважень у зв'язку з одержанням предмета підкупу, а й у випадку відсутності таких порушень.

Таким чином, кримінальна відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації в кримінальних законах зарубіжних країн, може бути передбачена окремими статтями, охоплюватися складами інших злочинів, зокрема, комерційного підкупу чи хабарництва, або ж бути взагалі відсутньою.

Аналізуючи міжнародний досвід встановлення кримінальної відповідальності за підкуп службової особи юридичної особи приватного права, варто звернути увагу, що у переважній більшості країн таке діяння є криміналізованим, а ступінь тяжкості санкції залежить від історичних умов, особливостей правової системи та кримінальних традицій конкретної країни.

Залежно від об'єкту посягання, каране діяння може бути віднесено як до службових, так і до економічних злочинів. Іноді кримінальна відповідальність за підкуп може бути передбачена в обох розділах та розрізнятися в залежності від сфери – публічної чи приватної. Це свідчить про відсутність єдиної світової практики щодо розуміння природи цього злочину.

У переважній більшості аналізованих законів про кримінальну відповідальність зарубіжних країн норми щодо підкупу працівника підприємства, установи чи організації містяться в розділах присвячених економічним злочинам, у зв'язку з цим, безпосереднім об'єктом зазначених злочинів визнаються відносини в економічній (комерційній, підприємницькій, господарчій) сфері. У деяких

країнах, наприклад, у законодавстві деяких штатів США, підкуп працівників підприємства, установи чи організації віднесено до групи злочинів проти державного управління.

Кримінальні кодекси лише деяких країн містять окремі статті або розділи, присвячені кримінальній відповідальності за підкуп працівників підприємства, установи чи організації. До таких країн слід віднести КНР, Молдови, Таджикистану, Узбекистану і Франції тощо. У КК Білорусі, відповідальність передбачена лише за прийняття незаконної винагороди працівником державного органу або іншої державної організації, що не є посадовою особою.

Особливістю законодавства про кримінальну відповідальність деяких зарубіжних країн (наприклад, Великої Британії, Китаю, Фінляндії, Франції тощо) є можливість застосування кримінальних покарань до юридичних осіб, які вчиняють підкуп працівника підприємства, установи чи організації або не вживають заходів щодо запобігання зазначеним злочинам.

Таким чином, Україна є однією з країн де питання кримінальної відповідальності в приватній сфері є більш-менш врегульованим в розділі XVII Кримінального кодексу України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» але потребує вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду та швидкого розвитку приватного права.

Список літератури:

1. Савченко А. В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Савченко. – Київ, 2007.
2. Уголовный кодекс Франции [Электронный ресурс] / Российский правовой портал: библиотека Пашкова. – Режим доступа : <https://constitutions.ru/?p=5859>
3. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.china-embassy.org/rus/zfhz/zgflyd/t1330730.htm>
4. Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь – Минск : ГИУСТ БГУ, 2010.

СЕКЦІЯ 9. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Kachynska M. O.

*Ph.D, Associate Professor of the Police Activity and
Public Administration Department
Kharkiv National University of Internal Affairs
Kharkiv, Ukraine*

TACKLING DISCRIMINATION AGAINST WOMEN IN UKRAINE

On November 7, 1967, the UN General Assembly, declaring that the full development of the country, the beautification of the world and the cause of peace required the maximum participation of women on an equal footing with men in all areas, adopted a Declaration on the Elimination of Discrimination against Women. The provisions of this declaration state that discrimination against women, which denies or restricts its equality with men, is an injustice in its essence and constitutes a crime against human dignity.

The Declaration on the Elimination of Discrimination against Women states that women should have on equal terms with men: the right to vote and to stand as a candidate in public elections; the right to vote in public referendums; the right of access to the civil service and the right to perform all public functions; the right to acquire, change and retain their citizenship; the right of married and unmarried women to acquire and inherit property, possession and use, including property acquired in marriage; the right to equal rights and legal capacity; the same right to move as men [1].

The essence of the concept of discrimination against women is provided in the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women of December 18, 1979. The latter states that it is any distinction, exception or restriction on the grounds of sex aimed at weakening or nullifying the recognition, use or exercise of women, regardless of their marital status, on the basis of equality between men and women, human rights and fundamental freedoms in political life, economic, social, cultural, social or any other field [2].

The States Parties to the Convention, including Ukraine, condemn discrimination against women in all its forms and agree to take all appropriate measures without delay to pursue a policy of elimination of discrimination against women, and to this end undertake:

- to incorporate the principle of equality of men and women into their national constitutions or other relevant legislation, if this has not already been done, and to ensure, by law and other appropriate measures, the practical implementation of this principle;

- take appropriate legislative and other measures, including sanctions where necessary, prohibiting any discrimination against women;

- establish legal protection of women's rights on an equal basis with men and ensure, with the help of competent national courts and other public institutions, effective protection of women against any act of discrimination;

- refrain from committing any discriminatory acts or acts against women and ensuring that public authorities and institutions comply with this obligation;

- take all appropriate measures to eliminate discrimination against women by any person, organization or enterprise;

- take all appropriate measures, including legislation, to amend or repeal existing laws, regulations, customs and practices that constitute discrimination against women;

- repeal all provisions of its criminal law that constitute discrimination against women.

Bibliography:

1. Декларацію про ліквідацію дискримінації стосовно жінок : міжнародний документ від 07 листопада 1967 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос) : Міжнародний документ від 18.12.1979. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (Дата доступу 10.12.2019)

НОТАТКИ

Східноукраїнська наукова
юридична організація

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»

31 липня – 1 серпня 2020 р.

Видавець – Східноукраїнська наукова юридична організація
Поштова адреса: а/с 10439, 61002, м. Харків
Офіційна веб-сторінка: www.snyo.donetsk.ua
Електронна пошта: office@snyo.donetsk.ua, Тел.: +38 066 288 43 70
Підписано до друку 03.08.2020 р. Здано до друку 04.08.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Цифровий друк. Ум. друк. арк. 6,51.
Тираж 100 прим. Зам. № 0408-20.